

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
binnenland bij vooruitbetaling. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.

Per regel f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . . . 0.09
» » » 1000 » . . . 0.08
» » » 3000 » . . . 0.07

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan Mevrouw N. VANZUYLEN-TROMP, 7a Heerengracht, aan den Heer H. L. VORSTENBOS, 42 Witte de Withstraat, beiden Den Haag of aan den Heer M. A. VAN HEEKEREN te Zeist.

Voor de Administratie, ook wat betreft Abonnement en Verandering van woonplaats, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 212 Rieuwstraat, voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” NIEUWE MOLSTRAAT 20, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Welke Regeeringsmaatregelen nopens de Nijverheid op Java zijn in het belang der Inlandsche bevolking te nemen? — Weekoverzicht. — Oost-Indische Berichten. — De toestand op Banka. — West-Indische Berichten. — Van Vreemde Koloniën. — Ingezonden. — Inhoud der voornaamste Nederl. tijdschriften voor Oost- en West-Indië. — Passagierslijst. — Een welbesteed leven.

Mededeelingen.

I. Van de Afdeling Apeldoorn:

Donderdag 26 October des avonds ten 8 ure in het gebouw Tivoli, Nieuwstraat 512.

Voordracht met lichtbeelden door
Jkvr. A. von Schmidt auf Altenstadt.

Onderwerp:
„Java”.

II. Van de Afdeling Utrecht:

Vrijdag 27 October 1905 (des avonds te half 8)

In het gebouw Irene, Keistraat 2.
Voordracht met lichtbeelden door

Jkvr. A. von Schmidt auf Altenstadt.

Onderwerp:
Java.

Donateurs en Leden der Vereeniging „Oost en West” hebben op vertoon van hun Bewijs van Lidmaatschap, vrijen toegang met één introductie (e).

Voor niet-leden is het entreegeld f 0.50.
Voor leerlingen van Onderwijs-inrichtingen en leden van Vereenigingen, mits zich collectief anmeldende, is het entreegeld f 0.10.

Kaarten zijn te koop, Donderdag 26 en Vrijdag 27 Oct., bij de Firma A. van Dorsten Jr., Lijnmarkt 41, alsook op den avond der voordracht aan het gebouw „Irene”.

III. Van de Afdeling 's Gravenhage:

Vrijdag 3 November des avonds ten 8 ure in de groote zaal van Diligentia, L. Voorhout 5.

Voordracht met lichtbeelden door

Jkvr. A. von Schmidt auf Altenstadt.

Onderwerp:
Eene Reis door de Molukken.

Leden van „Oost en West” hebben op vertoon van hun lidmaatschapskaart vrijen toegang.
Voor huisgenooten van leden entree in de zaal f 0.50, op de galerij f 0.10.

Voor niet-leden entree f 1.— in de zaal, f 0.50 op de galerij.
Voor Leerlingen van onderwijsinrichtingen en voor leden van de Toynbee- en dergelijke vereenigingen entree 10 cents in de zaal en 5 cents op de galerij.

Plaatsen te bespreken bij den concierge van het gebouw Diligentia op Woensdag 1, Donderdag 2 en Vrijdag 3 November, van 10—4 uur.

IV. Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

Hoofdbestuurvergadering op Maandag 30 October 1905 ten 11 ure, in het gebouw „Irene”, Keistraat 2, te Utrecht.

AGENDA:

I. Behandeling van de notulen der laatste algemeene vergadering, gehouden te Apeldoorn op 3 Mei 1905.

Een welbesteed leven.

II.

Den 14den Juli 1857 benoemd tot 2en luitenant, scheepde de twintigjarige van Zuylen zich den 29en Augustus 1857 in op het zeeschip „Agneta”, dat den zelfstenmaals respectabelen tijd van 116 dagen noodig had om de onde reede van Batavia te bereiken.

Toch hebben wij hem later dikwijls hooren zeggen, dat die reis hem nimmer lang gevallen was. Het opwekkend versterkende van een rustigen zeetocht en het genot der prachtige natuurtafereelen, zoowel de lieflijke bij laaienden zonsop- en ondergang of bij zilverglanzenden manenschijn, als de overweldigende bij stormachtig weder, hadden eene bizondere bekoring voor hem. Ook wist hij zijn tijd nuttig te besteden met voor het detachement soldaten, dat onder zijne hoede was gesteld, een cursus te houden, waarin meester en leerlingen beiden evenveel behagen schepten, daar hij de groote gave bezat gemakkelijk, op zeer bevattelijke en boeiende wijze, het woord te voeren en buitendien de kunst verstond om, niettegenstaande hij het hart nogal hoog droeg, het vertrouwen en de genegenheid zijner ondergeschikten te winnen, doordat zij de overtuiging kregen, dat hij met hen medeleefde en -voelde. Later heeft hij het met de onmiddellijk onder zijne bevelen dienende officieren en met de boven hem gestelde, wellicht juist om dezelfde karaktereigenschappen, niet altijd even goed kunnen vinden.

Reeds door de wijze, waarop hij met het detachement te Batavia debarkeerde, gaf hij al dadelijk zijn chef

- II. Benoeming van een nieuw lid voor de Commissie van verificatie der rekening en verantwoording van het Hoofdbestuur, in de plaats van wijlen den heer G. E. V. L. van Zuylen.
- III. Benoeming eener Commissie tot het nazien en uitbrengen van verslag omtrent het beheer van het gebouw Laan van Meerdervoort 195 te 's Hage, en van de voor de exploitatie gesloten geleening.
- IV. Het nieuwe contract met den drukker uitgever van het Koloniaal Weekblad.
- V. Eventueele wijzigingen in het Huishoudelijk Reglement der Vereeniging.
- VI. Bepalingen omtrent het legaat (f 5000) ons door wijlen den heer J. W. Post vermaakt.
- VII. Wat verder ter tafel zal worden gebracht.

Welke Regeeringsmaatregelen nopens de Nijverheid op Java zijn in het belang der Inlandsche bevolking te nemen?

In het gebouw der Diergaarde te Rotterdam hield verleden Zaterdag de „Vereeniging voor Staathuishoudkunde en Statistiek” hare Algemeene Vergadering, waarbij de behandeling der prae-adviezen van de heeren Mr. P. Maclaine Pont, J. Homan van der Heide en H. van Kol over bovenstaande vraag als tweede punt op de agenda stond. Door de daaraan gewijde hoofdartikelen in de No's 24 en 25 (van 24 en 31 Augustus j.l.) van ons Weekblad werd de aandacht der lezers reeds op deze belangrijke prae-adviezen gevestigd; wij mogen dus veronderstellen, dat ook zij, die niet het voorrecht hebben lid dier vereeniging te zijn, toch de uitvoerige verslagen zullen hebben gevolgd, welke in de groote dagbladen over de bespreking er van werden opgenomen, zoodat wij hier thans wel kunnen volstaan met eene korte nabetrachting te geven.

Wij moeten dan beginnen met te constateeren, dat twee omstandigheden aan de volledigheid der behandeling veel afbreuk hebben gedaan; ten eerste: dat de vergadering beperkt bleef tot de leden der Vereeniging — [waren ook daarbuiten, zij 't alleen door bekendmaking middels de pers, uitnodigingen of introducties aan belangstellenden verstrekt, dan zou hiervan zeker een ruim gebruik zijn gemaakt door oud-Indiërs, ambtenaren met verlof en andere zaakkundigen, die mede hun op ondervinding gegrond oordeel ten beste hadden kunnen geven], en ten andere: dat van de prae-adviseurs alleen de heer Maclaine Pont aanwezig kon zijn (de heer van Kol was door ongesteldheid verhinderd, terwijl de heer Homan van der Heide zich thans te Bangkok bevindt).

Aan dit laatste bezwaar werd eenigszins tegemoet gekomen, doordat de twee eerste sprekers ter vergadering bleken ieder met een der afwezigen in beginsel mee te gaan. De heer Valckenier Kips, die het debat opende, bracht hulde aan het advies van den heer van Kol, dat hij als een doorwrocht stuk werk roemde en met welks conclusiën hij verklaarde mede te gaan, al was hij 't, uit een wetenschappelijk oogpunt er niet mee eens, waar te weinig rekening gehouden wordt met het ras en te veel invloed toegeschreven aan het milieu, waarin de bevolking geplaatst is. Na uitgemakke te hebben, dat de inboorlingen van Java behooren tot de Brachycephalen en dus behoefte hebben aan Europeesche staatsbemoening, komt spreker, beweerde, dat de Japanners voor $\frac{2}{3}$ hetzelfde bloed in de aderen hebben, tot de slotsom: dat Java ook op industrieel gebied wel vooruit te helpen is, en dat zijn advies zou wezen, om, evenals voor den

landbouw is geschied, voor de industrie op te richten een departement van handel en nijverheid met een vijf- of zes-tal inspecteurs.

Hij vindt, dat de heer Homan van der Heide zich van de klein-industrie en het handwerk wel wat al te gemakkelijk afmaakt in diens prae-advies, vergetende rekening te houden met het feit, dat vele kleintjes één groote vormen, als men de te verkrijgen resultaten bijeen trekt. Mede aan de hand van de pas ontvangen aflevering van het nieuwe indische tijdschrift, „Het Daghet”, meent spreker daarentegen tot het besluit te mogen komen, dat verscheidene takken van Inlandsche huisnijverheid door aanmoediging wel degelijk zouden zijn te bevorderen. Ook drukt hij zijne verwondering uit, dat in de prae-adviezen niet de aandacht is gevestigd op de geleidelijke daling der loonen op Java, volgens hem een absoluut algemeen verschijnsel, vermoedelijk het gevolg van toenemend aanbod, overbevolking, armoede, en eindigt met den welgemeenden raad: Al levert de gans sinds lang geen gouden eieren meer, laat ons het uitgeputte diert nu bijtijds versterkend voedsel toedienen, anders zal spoedig een ander, uit pure belangstelling, er zich over ontfermen!

O. i. komt den heer Valckenier Kips warmen lof toe, daar hij met zijne meer dan een uur lange rede, bewezen heeft belang te stellen in de door de Vereeniging aan de orde gestelde koloniale levenskwesitie, en haar uit verschillende bronnen te hebben bestudeerd, hetgeen zeker de beste weg is om, al verder onderzoekende, langzamerhand op de hoogte der zaak te komen. Als het meerendeel der Nederlanders wat dit laatste betreft zijn goede voorbeeld wilde volgen, dan zou het met de voor Indië zo noodige algemeene belangstelling weldra beter gesteld zijn, dan thans helaas nog het geval is.

De tweede spreker, Mr. C. Th. van Deventer, koos partij voor het oordeel van den heer Homan van der Heide, zonder het daarom in alle onderdeelen daarmee volkomen eens te zijn, en vergeleek den bundel prae-adviezen bij een triptiek, waarvan z. i. het beeld, door den heer H. v. d. H. gegeven, het substantieele middenpaneel vormt, terwijl de raadgevingen der beide andere heeren als aanvullende zijstukken daarbij passen. Hij zou de bevordering van Java's nijverheid, in den ruimsten zin van het woord, drieledig opgevat willen zien: Dit eiland, dat van de vroegste tijden met recht als de schoonste, vruchtbaarste akker der wereld is beschouwd en dus in hoofdzaak een landbouw-land is, heeft, nu zijn sterk vermeerderend aantal inwoners verhooging van productiviteit eischt, in de eerste plaats behoefte aan behoorlijke irrigatie en afwatering. Is voor dezen arbeid ter plaatse geen voldoende personeel aanwezig, dan moet door Europeesche, zij 't dan ook duurder hulp, daarin worden voorzien. Men bevordere vooral de landbouw-nijverheid, met inachtneming van het beginsel om den inlander te doen deelen in de winst, en verder, echter zonder protectie, ook die industrieën, welke op historische gronden als van ouds inheemsch kunnen worden beschouwd.

Als tweede noodzakelijkheid noemt hij: het organiseren van vak- en ambachts-onderwijs, van middelbaar onderricht in landbouw en nijverheid. Ook hiervoor zal, in thans nog onafzienbaren tijd, economische staatsbemoening noodig zijn, zoolang tot het volk zal hebben geleerd uit eigen oogen te zien en voor eigen belangen op te komen. Des heeren Pont's afschuw voor de bedrijfsbelasting kan hij niet deelen, daarentegen heeft het hem verwonderd, dat deze op zijn begrooting

luitenant waren weggeleid van af het oogenblik, dat hij den 22en December 1857 bij de Stads Herberg van oud Batavia voet aan wal zette, tot dat hem, met ingang van den 3en Mei 1886 op zijn verzoek een eervol ontslag werd verleend uit de betrekking van kolonel, chef van het wapen der genie. Wij moeten ons tot de meest saillante punten bepalen en verzoeken nu onzen lezers ons te volgen naar het eiland Nias.

Thans schijnt 't daar alles pays en vrée te zijn, of misschien ook wel alleen de schijnbare rust van een onthouden van bemoeningen onzerzijds, maar in de zestiger jaren der vorige eeuw, bemoelden de Niassers zich met ons, en was het bestuur van Padang genoodzaakt den zeeroovers van dat eiland dit handwerk af te leeren. Reeds in 1859 was eene expeditie naar dat eiland uitgezonden, maar de troep stiet het hoofd voor het sterke Orahili en keerde terug, wat al spoedig de uitzending eener nieuwe expeditie noodig maakte.

Aan majoor Fritze werd het bevel over eene omstreeks 600 man sterke colonne opgedragen; waarbij de, inmiddels den 12en Juli 1859 tot 1en luitenant bevorderde luitenant van Zuylen als chef van het detachement sappers was ingedeeld. Den 26en Mei 1862 in de Baai van Lagoendi geland, rukte de colonne op tegen het versterkte Orahili, dat na verwoeden tegenstand der bezetting en trots den uitstekenden staat der omwallingen, in handen der onzen viel. Hiermede was feitelijk het pleit gewonnen, daar het tweede object: Lenlowaai, waartoe de colonne zich eerst had moeten inschepen, om op een ander punt van de kust te landen, onbezett bleef, waarop de expeditionnaire macht zich weder inscheepte, om den 26en Juni 1862 te Padang terug te keeren. Het was op dezen tocht, dat luitenant

geen geld heeft uitgetrokken voor afschaffing der heerendiensten.

In de derde plaats acht hij emigratie noodig. Het gouvernement make in de buitenbezittingen streken bewoonbaar, opdat de inboorlingen van Java er vrijwillig toe komen daar kolonies te stichten, zoo zal van zelf langzamerhand een achterland gevormd worden voor de nijverheid van het moeder-eiland. Spreker vat zijne wenschen in de volgende drie woorden samen:

Irrigatie, educatie, emigratie!

Daarna komt de heer Suermontd aan het woord met het o. i. zeer gevaarlijk betoog: dat, hoewel het natuurlijk niet te loochenen valt, dat Java in welvaart achteruit is gegaan, dit toch wel een verschijnsel van slechts tijdelijken aard kan wezen, daar er nu reeds enkele lichtpunten zijn waar te nemen, al zijn die ook nog niet in officieele statistieken te vinden; zoo o. a. de toename van export-artikelen, meer omzet van geïmporteerde katoentjes, hetgeen z. i. op toenemende koopkracht der bevolking wijst, en stijging in de beursnoteringen der cultuurwaarden, zoodat, naar zijne overtuiging, geene buitengewone geneesmiddelen noodig zijn. Wij betreuren zijne zienswijze zoozeer, omdat juist het niet genoeg aandacht schenken aan ziekteverschijnselen, het niet bijtijds afdoende maatregelen er tegen aanwenden, het met gretigheid vertrouwen op kleine vleugjes van herstel, meestal oorzaak zijn, dat kwalen, die anders gemakkelijk te verhelpen zouden zijn, chronisch en ongeneeslijk worden.

Veel sympathieker waren ons daarom de woorden van den heer van den Broeke, wien 't van het hart moest, dat de vergadering eigenlijk incompetent is om in deze een oordeel uit te spreken, daar wel alle aanwezigen houders van Indische schuldbrieven zullen zijn en dus aansprakelijk gesteld kunnen worden voor hetgeen Java aan kapitaal mist. Hij beschouwt het vraagstuk niet als een van economischen, noch van staathuishoudkundigen, maar van zuiver ethischen aard, een zaak van gevoel, en vindt, dat, hoewel wij den tijd van rechtstreeksche uitbuitingspolitiek voor goed achter ons hebben, toch dit verderfelijke systeem onder anderen vorm nog is blijven bestaan, al is thans wel eenige wijziging ten goede in de algemeene denkbeelden waar te nemen.

Immigratie van intellect beveelt spreker met warmte aan. Van het wegvoeren der bevolking van haar geboortegrond verwacht hij minder heil, dan van hare intellectueele ontwikkeling in het land zelf. Aan de hoogeschool te Calcutta wordt de wetenschap beoefend; waarom kan dat ook niet op Java? Zou het niet mogelijk zijn, althans een technische hoogeschool te Batavia te vestigen? Laat ons de opvoeding onzer voor Indië studeerende jongelui zóó leiden, dat zij er niet langer heengaan met het doel om als rijk-aards terug te keeren, doch om er te blijven en om dat land door hun intellect een zegen te zijn; dan eerst zullen wij langzamerhand in staat zijn bij Indië weer goed te maken, wat wij het vroeger misdeden. Spreker herinnerde er aan, hoe Japan immers schatten gelds heeft overgehouden om van het Europeesche intellect te profiteren.

Mr. Tasman vroeg hierop het woord, om als zijne meening hier tegenover te stellen, dat het hier wel degelijk geldt een economisch productie-probleem, en dat wij juist als onze taak moeten beschouwen: ons zelf overbodig te maken, Java op eigen beenen te laten staan, de inboorlingen tot sparen en tot eigen economische ontwikkeling te brengen, beschermd door een krachtige

van Zuylen zich dusdanig onderscheidde, dat hem bij koninklijk besluit van 18 November 1864 no. 75 eene eervolle vermelding werd toegekend.

Nauwelijks te Padang teruggekeerd, wachtte hem zijne overplaatsing naar de roezemoezige Zuider Ooster-afdeeling van Borneo, waar, tengevolge van de misgreep der indische Regeering door den onwaardigen Tamjid Illah op den door den dood van sultan Adam opengevallen bandjerma-sinschen troon te plaatsen, een toestand van woelingen en onrust werd in het leven geroepen, waaraan eerst onlangs naar het schijnt voorgoed een einde is gemaakt door het succesvol optreden van luitenant Christoffel en zijne marechausces. In 1863 was echter het lijdelijk verzet, dat zich ook dikwerf in een voor ons gezag noodlottige actie openbaarde, in vollen gang.

Diepen indruk heeft blijkaar dit rampzalig uitvloeisel van eene onoordeelkundige en onrechtmatige daad der Regeering, die aan een zwakkeling de voorkeur gaf boven den wettigen troonopvolger, op den toenmaligen luitenant van Zuylen gemaakt. Tal van kolommen in dit weekblad leggen getuigenis af van wat toen in hem moet zijn omgegaan, getuigen ook van den weerzin tegen de middelen, welke in die tijden onzerzijds werden aangewend om het doel te bereiken, maar dat doel integendeel steeds verder en verder buiten ons bereik brachten.

Hoe de toestand was, vinden wij nog van zijne hand in korte woorden geschetst in het nummer van den 17en Augustus 11. van dit blad, waar hij, bij een bespreking van den laatsten bundel militaire schetsen door den heer J. P. Schoemaker, het volgende aantekende, na te hebben verwezen naar eene rectificatie van den schrijver op eene verkeerde voorstelling der aanleiding tot den bandjerma-

wetgeving tegen den woeker.

Onzes inziens gaan de meeningen dezer beide laatste sprekers echter zeer goed samen, daar het einddoel, waartoe de heer Tasman geraken wil, en waarmee de heer v. d. Broeke zeker, evenals wij, volkomen instemt, langs den door dezen aangegeven weg het geleidelijkst bereikt zal worden.

Daarna kwam aan het woord Mr. Maclaine Pont, die verklaart: bij het opstellen van zijn prae-advies een geheel ander standpunt, dan de sprekers van dezen dag, te hebben ingenomen. Hij heeft zich nl. alleen streng afgevraagd: hoe de voor de bevordering der Indische nijverheid bestemde drie miljoen — die hij thans nog niet eens beschikbaar ziet — het voordeelst te gebruiken zouden zijn?

Gaarne zou hij nog veel meer geld — als 't er maar was — besteed willen zien aan allerlei noodige verbeteringen, in den geest als door de verschillende heeren voorgesteld. Thans heeft hij zich echter moeten bepalen tot de oplossing van het voornaamste vraagstuk: hoe de zoo sterk toenemende bevolking behoorlijk aan den kost te helpen? Slagen wij hierin niet, dan bestaat immers de kans, dat op verschillende plaatsen hongersnooden ontstaan en tegelijk het Oostersche bloed in opstand komt. Zou dat geen aanleiding kunnen geven tot vreemde interventie, ook met het oog op den wereldhandel? De suikeroogst bv. wordt niet in Nederland, doch in den vreemde opgekocht. Tegen een buitenlandschen vijand kunnen wij niets doen, maar wel kunnen wij zorgen, dat in onze Oost orde en rust worden gehandhaafd, zoodat er ongestoord handel kan worden gedreven, ook door vreemdelingen. Als de zaken blijven zooals ze nu zijn, zou men hier te lande op zekeren morgen wel eens met schrik kunnen ontwaken, meent hij terecht waarschuwend te moeten laten hooren.

Wij, die altijd de stelling zijn toegedaan geweest, om bij de afhankelijkheid der bevolking onzen grootsten steun te zoeken, gaan hierin natuurlijk volkomen met hem mee. Zoo ook, waar hij met voldoening de stem laat hooren van een ontwikkeld, hoogstaand Javaan, die ten volle beaamt, dat de inlander alleen door opleiding tot zelfstandigheid naar meerdere welvaart en ontwikkeling kan worden gevoerd.

Wat wij niet deelen, is zijn volstrekte afkeer van staatsinmenging op landbouw en nijverheid gebied, (daar o. i. mislukte proefnemingen niet altijd de ongeduldigheid van het beginsel bewijzen) en evenmin zijn eisch om de bedrijfsbelasting af te schaffen. Kleven aan dit stelsel werkelijk de grove gebreken, door hem aangewezen — waarnaar het zeker zaak is zoo spoedig mogelijk een ernstig onderzoek te doen instellen — dan zal er, zooals ook Mr. van Deventer zeide, toch wel een middel zijn om het te verbeteren.

Gaarne scharen wij ons aan sprekers zijde, waar hij aan deze vereeniging van Staathuishoudkundigen hulde brengt, voor de behandeling dezer aangelegenheid, welke hij op het oogblik, zelfs met inbegrip van alle vraagstukken hier in Nederland, de allervoornaamste acht. Dit is geheel in overeenstemming met de gelukkig langzamerhand veldwinnende leuze van »Oost en West»:

Hel Koloniaal Belang is een moederlandsch belang.

Week-Overzicht.

Uit Indië kwamen wederom berichten, die er op wijzen, dat het der Regeering ernst is om aan haren plicht te voldoen: aan de volkeren onder ons gezag de voor welvaart en vooruitgang noodzakelijke rust en orde te brengen.

De kapitein van den generalen staf, Bense, is belast met het civiel en militair gezag in de Kwantan-districten en vertrok derwaarts met 4 brigades maréchaussées, ongeveer 80 man onder kapitein Berenschot.

Verder wordt bericht, dat eene versterking naar West-Ceram wordt gezonden, om daar de Alfoeren tot de orde te roepen; terwijl ten slotte gemeld werd, dat den 19en dezer, dus heden, de actie tegen Gowa zou beginnen, waartoe, naar men meent, het 8e bataljon infanterie onder majoor van Alphen de Veer zal worden aangewezen.

Moge het besef der zedelijke verplichtingen, die uit dergelijk noodzakelijk optreden voortvloeien, meer tot onze bestuurders en wetgevers doordringen, dan tot nu toe het geval bleek te zijn!

Men moet een veld, dat men wil bebouwen, niet alleen beploegen, maar men moet er ook zaaien, wil men niet, dat het onkruid weer even welig opschieft als te voren.

Zooals wij reeds uit de gegevens betreffende Curacao's inkomsten ten vorigen jare konden afleiden, was het te voorzien, dat de rekening voor 1904 zou meevallen. Eene ingediende wijziging op de begroting stelt dan ook het subsidie, aan die kolonie te verleenen, 54,376 gld. lager dan het bedrag, dat daarvoor in 1903 was toegestaan.

Aangenaam voor die kolonie was het bericht, omlangs in de bladen opgenomen, betreffende de bevinding omtrent een aantal monsters katoen van Sint Eustatius, waar- onder er waren, beter dan eenige andere soort.

sinschen krijg in een leerboek van den heer Aitton:

»Hij had nog op eene andere onaanwakerigheid in het leerboek van Aitton kunnen wijzen. De oorlog in Bandjermasin werd door den toenmaligen majoor Verspyck met krachtige hand, grooten moed en veel beleid gevoerd, maar ten einde gebracht was de oorlog niet zoo spoedig. Wij waren in het Zinder en Ooster-afdeeling van Borneo na 1863 en werkten mee tot de eerste vestiging aan de Tewel-rivier, gebouwd om de sultanspartij in bedwang te houden.»

De moeilijke bandjermasinsche tijd deed mede zijn invloed op de gezondheid van onzen genie-officier gevoelen, die dan ook, na zijne benoeming tot kapitein, den 4den December 1865, al spoedig een tweejarig verlof tot herstel van gezondheid naar Nederland behoeft, verwaarts hij den 28en Februari 1866 vertrok, om den 30en September 1868 in Indië terug te keeren.

Kort na terugkomst in Indië viel aan den kapitein van Zuylen de vereerende opdracht ten deel, om het korp mineurs en sappeurs op te richten, hetgeen den 25en November 1870 te Banjoe Biroe plaats vond. Weinig vermoede de oprichter toen, dat hij binnen korten tijd een groot gedeelte van het nieuwe korp tegen een geduchten vijand zou hebben aan te voeren.

Wij bedoelen de tweede expeditie tegen Atjeh, die groote krachtsinspanning, waartoe het indische leger werd geroepen, welke tot nog grootere krachtsinspanning gedurende vele en vele jaren leidde.

Den 1en December 1873 lag de expeditionnaire macht ter reede van Atjeh gereed om de landing te bewerkstelligen, die naar het hoofdoel van den tocht, den Kraton, moest leiden, waarvoor onze troepen eens waren

In verband met het bericht omtrent den Banka-meevaller voor dit jaar, is de Nederlandsche Handel-Maatschappij door den minister van koloniën gemachtigd tot de mededeeling, dat in 1906 op de openbare veilingen 156000 pikols tin, waaronder 14000 picols geraffineerd, zullen worden verkocht.

De commandant der marine in de nederlandsch-indische wateren, vice-admiraal Kouwenberg, omtrent wiens gezondheidstoestand in den laatsten tijd verontrustende bereden ontvangen, keert, naar thans medegedeeld wordt, den 1en November a. s. tot herstel van gezondheid naar Nederland terug.

Zaterdag, den 14en dezer, had de vergadering plaats der Vereeniging voor Statistiek en Staathuishoudkunde, waarin de nijverheidsrapporten betreffende Java van de heeren Maclaine Pont, Homan van der Heide en van Kolter sprake werden gebracht. Van het verhandelde in die vergadering vinden onze lezers het verslag elders in dit blad. Voor belangstellenden in deze materie, die zich op de hoogte willen stellen van de literatuur over dit onderwerp, teekenen wij hierbij aan, dat in de nummers van het *Alg. Hbl.* van 12 en 13 dezer eene beschouwing over die rapporten van den heer Tasman werd opgenomen.

Had deze vergadering te Rotterdam plaats, dienzelfden dag sprak de heer G. Nijpels in het gebouw van het Aardrijkskundig Genootschap te Amsterdam over ons optreden in Zuid-Celebes. Spreker toonde aan, dat dit door de omstandigheden der indische regering ten plicht gesteld was, die thans, nu daar ordelijke toestanden in het leven zullen geroepen worden, de fout kan herstellen, in Zuid-Celebes begaan, door landen zoo lang aan hun lot over te laten, die reeds eeuwen te voren voor ontwikkeling vatbaar bleken.

De katholieke kiesvereeniging te Breda hoopt goed te maken, wat de kiezers van Zevenbergen voor hunne partij hebben misdreden, door tegen de officieele candidaatstelling in, den heer Bogaardt van de *Java Post* te Buitenzorg te laten vallen bij de jongste verkiezingen. In de plaats van den heer baron Michiels van Verduljnen, aftredend lid der Tweede Kamer Kamer van Breda, is daar nu de redacteur der *Java Post* candidaat gesteld. Van de voorgestelde candidatuur van een katholiek, voortstrevend militair voor dat district blijkt dus te zijn afgezien.

Uit de Pers. Directe belastingen ter Sumatra's Westkust. *Vaderland* van 5 dezer. Indische officierstratemen-ten. *Alg. Hbl.* van 10 dezer. Nederland en de indische begroting. *Nieuwe Crt.* van 14 dezer. Herziening der officiers-tratemen-ten in Nederlandsch-Indië. *Id.* van 14 dezer. Nederlandsche militaire positie in Oost-Azië. *Id.* van 10 en 14 dezer.

Het onderwerp der, ter Sumatra's Westkust te heffen belastingen blijft nog steeds aan de orde van den dag. In de *Ind. Gids* van October komt een artikel van den heer Lulofs daarover voor; in het *Vaderland* van 5 dezer kwam de heer van Eerde over het onderwerp aan het woord; en het *Alg. Hbl.* had het er in een der laatste nummers ook al over. Zooveel hoofden, zooveel zinnen, kunnen we wel zeggen.

Naar wij meenen te mogen hopen, zal dit onderwerp in zijn actueelen stand van bevoegde zijde in dit blad onder de oogen worden gezien.

De herziening der indische tractementen, bij deze begroting voorgesteld, geeft aan het *Alg. Hbl.* en aan een inzonder in de *Nieuwe Cour.* aanleiding om die quaestie aan de orde te brengen.

Eerstgenoemd blad wijst er op, dat de categorie van luitenant, die het meest behoefte had aan herziening, daarvan uitgesloten is, ten minste grootendeels, en hoopt, dat hierop alsnog de aandacht moge vallen. Het pleit is, dunkt ons, billijk, maar de vraag is: waar het geld vandaan moet komen?

De inzonder in de *Nieuwe X*, vestigt den nadruk op het feit, dat bij de herziening op den achtergrond van het tooneel, eene inkomstenbelasting verschijnt, zoodat de eene hand nemen zal, wat de andere gaf. Dat ligt zoo in de traditie!

Voor de laatste tractementverhooring van 162, 5 tot 170 gld. voor een 2en luitenant, werd door de officieren in Indië in het geheel geen belasting betaald, maar na die verhooring wel.

In haar nummer van den 14en dezer schrijft de *Nieuwe o. a.* het volgende:

»De herfstmaanden brengen ons volk, wij zouden haast zeggen traditioneel, in aanraking met de Indische zaken, waarmede het zich anders een geheel jaar nauwelijks bemoeit. De artikelsgewijze behandeling der begroting voert het in zeer beknopten zin het geheele wezen der Indische politiek in al zijn onderdeelen voor de oogen en stelt het in de gelegenheid, waar noodig, van zijn beginselen te getuigen. Herhaaldelijk heeft het daarvan gebruik gemaakt.

Van een openbare meening omtrent quaesties van Indische politiek, wordt anders, 't behoef schier niet te worden gezegd, weinig gemerkt. Toch is het wenschelijk, dat zij zich vorme, tenminste wat strekking en hoofdpunten betreft. Richting vermag en behoort er van uit te gaan, middellijk of onmiddellijk, welke door de begrotings-debatten heen zich kan voortplanten en invloed kan oefenen op het in Indië te voeren beleid.

Van belang is het echter, dat de publieke aandacht zich niet, gelijk veelal gebeurt, door bijzonderheden en een kleinigheden late afleiden, maar zich ten volle samen-trekke op de punten, welke haar het meest verdienen.

In enkele artikelen zullen wij, om deze reden, in de weken, welke ons nog van de openbare behandeling der begroting scheiden, trachten sommige voornaem quaesties van Indische politiek in het licht te stellen.

Onnoodig te zeggen, dat wij het besluit van de *Nieuwe* van harte toejuichen.

Een opstel in de *Nieuwe Cour.* over het nieuwe wereld-evenwicht in Oost-Azië gaf den heer J. C. C. Tonnet aanleiding in het nummer van den 10en dezer van dat blad de noodzakelijkheid te betogen, van de benoeming van regeringswege, eener gemeente commissie, die het geheele maritieme probleem voor Nederland en de koloniën, op grondslag van beider internationale posities, in studie zou moeten nemen. *Ignatus*, de bekende schrijver over Russische toestanden, valt den heer Tonnet bij in de *Nieuwe* van den 14en dezer, wat aangaat diens eisch van eene krachtige vloot voor de indische wateren, al deelt hij ook niet de vrees voor het gele gevaar. Het onderwerp is wel de moeite waard er nader op terug te komen.

Oost-Indische Berichten.

Een draadloze telegrafische verbinding is tot stand gekomen tusschen Makassar en Paré Paré. In den loop van dit jaar zal aansluiting met Batavia tot stand gebracht worden, meldt de *Deli-Ct.*

De *Deli-Ct.* bevat een schrijven uit Sabang, dat nog-maals ten doel heeft de aandacht te vestigen op onze overscheepshaven Sabang.

Van de laatste tabaksoogst werden 87283 pakken tabak via Sabang naar Amsterdam — Rotterdam verladen. Aangebracht te Sabang met de stoomschepen der Kon. Paket-vaart-Mpji, werden zij steeds per aansluitende boot der Stoomvaart-Mpji Nederland doorgezonden. Geen enkele maal bleven partijen tabak achter of moesten ze gebroken worden, zooals elders wel eens het geval was.

Het behoorlijk sorteeren der partijen en merken na de lossing waarborgde steeds een correcten afscheep, zoodat de tabaksondernemingen zeker konden zijn, dat hunne partijen compleet ter bestemmingsplaats werden aange-bracht.

De wijze, waarop de tabak te Sabang wordt behandeld, laat niets te wenschen en wordt zij, gedurende de ligging te Sabang, in groote, behoorlijk afgesloten goedangs bewaard, die speciaal zijn gebouwd met 't oog op 't tabaksvervoer.

De afscheep via Sabang dit jaar grooter zijnde dan verleden jaar, ofschoon de oogst nu eenige duizenden pakken minder bedroeg, wijst wellicht op 't meer in trek komen der nieuwe route, die trouwens niet te versmaden voordeelen biedt.

De tabak is van Deli tot Amsterdam gemiddeld slechts 30 dagen onderweg, dat is ongeveer 10 dagen korter dan bij afscheep via Batavia en een viertal dagen korter dan bij verlanding via Penang. Het kwam dit jaar eenige malen voor dat de tabak van Deli tot Amsterdam in 28 dagen over was, zeker den korsten tijd dusver voor den overvoer noodig geweest.

Deze gegevens zullen wellicht aanleiding zijn, dat de tabakkers voortaan nog meer gebruik zullen maken van de route via Sabang.

Omtrent de ontevredenheid onder de bevolking van Kenajang, die sedert toeneemt, schrijft het *N. v. d. Dag van N.-I.*, dat de hardnekkigheid, waarmede de ontevreden, die de verkoopers op de passars te Djokja al beginnen aan te vallen, in hunne houding volhardden, te denken geeft. En wat te zeggen van het bestuur, waardoor de landbouwers, die als schakel tusschen bestuur en bevolking, als kenners van taal, volk, adat enz. zulke goede diensten zouden kunnen bewijzen voor eene vreed-zame oplossing van de geschillen, buiten alle zaken worden gehouden, terwijl het bestuur dat onderzoek wij doen opdragen aan iemand, die de Javaansche taal niet voldoende kent, die dus niet zelf kan onderzoeken, maar afhankelijk is van tolken en andere hulpmiddelen, waarvan de betrouwbaarheid niet door hem kan worden beoordeeld.

De rust zal wellicht wel terugkeeren, schrijft het blad, al zij 't ook op de wijze van Sidhoardja, maar het is niet die rust, waaruit voor de toekomst zegenrijke gevolgen worden geboren en een minnelijke overeenkomst met de bevolking, die steeds gedwee genoeg is gebleken, zou daarenboven wel de voorkeur genieten.

De onderneming Kenajan of Wonosari, gelegen in 't district Krajan Gendingan, regentschap Kalassap, 6 paal n. o. van Djokja, is van de cultuurmaatschappij der Vorstenlanden en de erven A. P. Küpfer, w. o. de administrateur F. W. Küpfer. De productie bestaat uit Indigo, tabak en riet; de pachtsom bedraagt f 12000.

Onder het Hoofd: „De plichten van inlandse ambtenaren” houdt *Multavidi* in 't *N. v. d. Dag*, voor N. I. schijnbaar een pleidooi voor de afschaffing der regenten; naar hij te kennen geeft, dat deze Inlandsche ambtenaren volkomen overbodig geacht kunnen worden onder een instructie, zooals de tegenwoordige, welke aan den resident een despotische macht toekent over den regent.

Een andere vraag is echter, schrijft hij: of eene gewijzigde instructie, eene ontheffing van den autocratischen drnk, door de residenten op die inlandse hoofdamt-benaren uitgeoefend, niet beter dan de eindeloze vrag-enreeks der mindere welvaartcommissie de oorzaak der inzinkingen van den inlander zou doen vinden?

En wat meer zegt: of door dezen maatregel het economisch verval op den duur niet zou worden omgezet in welvaart? De regenten heeft men terecht de schakels tusschen het nederlandsche bestuur en de inlandse bevolking genoemd, omdat zij het hoogste rechtstreeks gezag over deze uitoefenen en de bevelen der regeering door hunne tusschenkomst de lagere hoofden en de bevolking bereiken. Maar helaas, zegt schrijver, zij zijn ook de vertrouwde raadslieden der residenten en hunne adviezen worden gevraagd over alle maatregelen ten aanzien van de bevolking, waartegen zij als hare vertegenwoordigers bezwaren mogen inbrengen. Worden deze bezwaren echter niet door den Resident ingezien, dan moeten zij toch berusten en gehoorzamen, waartoe het »boleh djadie-systeem» is geboren, zóó, dat het belang van den inlander een wassen neus is geworden.

De resident van Cheribon deelde mede, dat in het nabij

van 2 compagnieën mineurs en sappeurs en 2 af-deelingen geniewerklieden, als chef der genie aan de expeditie was toegevoegd, stelde hierover zijn advies, dat, gesteund door den tweeden bevelhebber en anderen, leidde tot de vestiging der keuze van het landingspunt bij Koeala Loë, dat ook het meest geschikte bleek te zijn.

Had men ook in latere jaren altijd acht blijven slaan op diens wenken en raadgevingen, o. a. betreffende de geconcentreerde stelling van Atjeh, dan had menige mis-slag voorkomen geworden, waarvan men, eerst toen het te laat was, de verkeerdheid inzag.

Nog bij tal van gelegenheden, tijdens de eerste dagen en maanden van die expeditie, zou deze majoor der genie blijken geven van een helder oordeel in de algemeene leiding der troepen. Wie meer daaromtrent weten wil, verwijzen wij naar blz. 95 van den XV. Jaargang deel 2 van het *Indisch Militair Tijdschrift*, waar de toenmalige kolonel van Zuylen, naar aanleiding van eene onbevoegdverklaring in een openbaar geschrift van den genie-officier in het algemeen in zaken van troepenleiding en aanvoering, in het belang van zijn wapen hoofdza-kelijk zijn aandeel schetste in de actiën, die in het eind tot de verovering van den Kraton leidden.

Hoe zijn werkzaam aandeel van hoogerhand werd op prijs gesteld, blijkt uit de toekoning van het ridderkruis der Militaire Willemsorde IVe Klasse, dat hem bij Koninklijk besluit van den 6en October 1874 werd verleend.

Deze onderscheiding werd hem ter Sumatra's West-kust uitgereikt, werwaarts hij, nu als majoor gewestelijk eerst-aanwezend genie-officier, den 19en November 1874 was overgeplaatst, te Padang, waar hij ook als 1e luitenant

de zeekust gelegen complex van dessa's Gebang-Iir Gebang-Koelon en Gebang-Oedik van 't district Losari der afd. Cheribon, kwaadaardige koorts heerschen, waaraan verscheidene personen bezweken zijn. Bij plaats-lijk onderzoek is gebleken dat verscheidene zieken zich niet behoorlijk konden voeden, zoodat binnenkort, indien in den toestand geen verbetering komt, beslist zal moeten worden, of er, en zoo ja, in hoever, van gouvernementwege voorzieningen behooren te worden getroffen. Terecht merkt het *Bat. Nbl.* op, waarom deze toestand nog langer moet worden aangezien? Als de menschen wegens gebrek aan behoorlijk voedsel omkomen, is geen verbetering te verwachten anders dan van be-hoorlijk voedsel!

Blijkens mededeelingen van verschillende zijden is dit jaar de suikerproductie niet zoo groot als in 1904, hetgeen in hoofdzaak te wijten is aan de sappen, die minder goed zijn dan het vorige jaar. Intusschen zijn de resultaten der campagne nog altijd zeer gunstig, dank zij, volgens het *Soer. Hbl.*, de bedongen hoogere prijzen.

De katoencultuur in Ned. Indië. De bekende schrijver R. A. Eekhout over dit onderwerp doet in de *Javabode* wederom mededeelingen, betreffende de beoor-deeling van Indische katoenmonsters en dringt aan op het zoeken van buitenlandsche markten voor het product. De markten voor langstapelig katoen namelijk bevinden zich hoofdzakelijk in Engeland en Frankrijk, met Liver-pool en Havre als havens van aanvoer, omdat de machi-nen der katoenfabrieken aldaar geheel zijn ingericht op de verwerking van dat soort katoen. Voor de katoen van korten stapel zijn de markten over de geheele wereld verspreid.

Waar de mogelijkheid bestaat, dat door de bijzondere aandacht, die in Ned.-Indië geschonken wordt aan de cultuur voor langstapelige katoen, met name Egyptische en Sea Island, de productie daarvan zal toenemen, daar spant men, volgens den heer Eekhout, de verwachting niet te hoog, door aantemen, dat in de eerstvolgende jaren Java en Nederlandsch-Indië een belangrijk quantum van dat katoen zullen uitvoeren. Voor dit optimisme, vindt het *Soer. Hbl.* al heel weinig grond. Is de heer Eekhout vergeten, vraagt het blad, hoe professor Treub zich in zijn rapport over de uitbreiding der katoencultuur in Ned.-Indië heeft uitgelaten en heeft hij geïnformeerd bij erf-pachters, die proefaanplantingen hebben aangelegd?

Met welluidende medewerking der regeering is dan de eerste stap gedaan op den weg der werkelijkheid, in zake het Sanatorium op 't Jangplateau.

Onder zekere voorwaarden zijn aan den heer J. M. Schmitz de aangevraagde gronden, uitsluitend voor de exploitatie van een gezondheids- en ontspanningsoord, voor 75 jaren in erfpacht afgestaan.

In verband met hetgeen onlangs geschreven is ter be-strijding van de stelling van den heer mr. G. D. Willinck, dat voor particuliere schulden, onverschillig van welken aard, de familie van den maleischen schuldenaar aansprak-lijk zou zijn volgens de maleische adat, wordt in de *Sumatrabode* van 11 Sept. jl. de aandacht gevestigd op een onlangs gevallen nisppraak van den raad van justitie te Padang, waaruit blijkt, dat dit rechtscollege niet er-kent de bevoegdheid van den enkelling, om eenig privaatrecht te doen gelden op de harta poesaka zijner familie, en hij dus ook niet het recht heeft ze te ver-binden, hoeveel te minder: ze stilzijdend aansprakelijk zouden mogen geacht worden buiten de expressia verbis door de adat aangeduide gevallen, voor schulden van enkellingen, dus niet door de familie aangegaan. Het vonnis volgt daarop in zijn geheel, dat door den schrijver G. de Waal Ankeveen, absoluut juist genoemd wordt, omdat het de ondeelbaarheid van de maleische harta poesaka, niet die van 't gebruik er van, op den voorgrond stelt; maar het is tevens van zeer verdragende strekking, omdat het den staf breekt over de verdelingen van vaste poesaka-goederen ter hoofdplaats Padang, die krachtens de bepalingen door de gouverneurs van deze kust werden toegestaan en door de met de overschrijving belaste ambtenaren werden tot stand gebracht.

Mr. Smits, een vroeger reeds mr. van der Aa, kenschetste die bepalingen als een miskenning van de grondbeginselen van het maleische recht en schreef terecht aan de toe-passing daarvan toe, dat vroeger vermogende maleische families tot den bedelstaf zijn gebracht, en het gebouw van de volkswelvaart een puinhoop is geworden; hij voegde er aan toe, dat, voor zooveel nog geen verjaring is ingetreden, wellicht hulp kan worden aangebracht, omdat de familie als eenheid hare rechten niet heeft verloren. Dat »wellicht» van Mr. Smits is door het bovenbedoelde vonnis tot zekerheid verheven, maar schrijver schroomt niet daaraan toe te voegen, dat zoodra de ten onrechte, d. i. in strijd met het maleische recht, verdeelde harta poesaka tot een eenheid, tot familieeigendom, zal zijn teruggebracht, belang-rijke geldelijke verliezen zullen moeten worden geleden, omdat vele percelen hypotheecair zijn verkocht en door de koopers weder hypotheecair zijn verbonden en van een terugbrengen tot den oorspronkelijken rechtstoestand nietig-verklaring van hypotheecaire verbanden en plaats gehad hebbende verkoop onherroepelijk het gevolg zal moeten zijn, omdat het verband gevestigd werd door individuen, niet door de familie als wettelijke eenheden welke laatste de eenige daartoe bevoegde rechtspersoon was.

Een beroep op de regeering. In de *Sem. Ct.*, lezen wij, dat de heer Pangemanan, redacteur van het maleische blad *Kabar Permiagaan*, thans bezig is een reeks opstellen van zijn hand in zijn blad te plaatsen, als open brief aan den gouverneur-generaal, den nieuwen minister van koloniën en aan de leden van de Staten-Generaal, w. i. hij een overzicht geeft van de grieven en de wenschen der overheerschte bevolking in Indië.

Deze opstellen, schrijft de *Sem. Ct.*, als zijnde van iemand, die door langdurigen omgang met Inlanders en vreemde Oosterlingen geacht mag worden vrijwel op de hoogte te zijn van wat er zoal gewenscht wordt, zullen zeker de belangstelling van het bestuur niet ontgaan. Een

had vertoefd en toen het geluk had gehad, kennis te maken met Anne Goldie, die in zachtzinnigheid en lief-taligheid uitmuntende dochter eener Britsch-Indische koopmansfamilie, met wie hij zich in den echt vereenigde.

Den 29en September 1876 tot luitenant-kolonel bevoor-derd, werd niet lang daarna weder een verlof tot herstel van gezondheid noodig bevonden. Toen dit hem den 27en Juli 1877 werd verleend, vertrok overste van Zuylen den 21en September van dat jaar per fransche mail naar Europa, waar hij, zooals onze lezers in ons vorig nummer zullen hebben ontwaard, het nuttige aan het aangename wist te paren.

Den 18en November 1880 bracht de, op een zijner latere reizen zoo jammerlijk verongelukte »Koning der Nederlanden» overste van Zuylen te Batavia terug, waar hij zijn verdere diensttijd zou doorbrengen, eerst als eersteaanwezend genie-officier in de eerste militaire afdeeling op Java, later als kolonel, tot welken rang hij den 7en Januari 1882 werd bevorderd, en chef van het wapen, welke positie hij tot den 3en Mei 1886 bekleedde, toen het hem op zijn verzoek verlenend ontslag een einde maakte aan een 29jarige, eervolle en nuttige carrière.

Wat hij als militair, als soldaat, geweest is, wij teeken-den uit den mond van een zijner voormalige onderge-schikten de volgende woorden op, den hoogsten lof voor een militair:

»Een flink soldaat. Streng voor zich zelf, streng voor zijn minderen, maar rechtvaardig! We mochten hem graag.» (Wordt vervolgd).

VERBETERING. De »bullenluit» in het vorige No. genoemd, had plaats 11 Dec. 1854, dus in het 3de studiejaar.

hollandsche vertaling dier opstellen zal t. g. t. verschijnen.

De consul van Melbourne heeft aan de regering in Ned-Indië verzoekt om toezending van een volledige collectie van Indische producten voor de in Nov. 1906—April 1907 aldaar te houden tentoonstelling.

Onder het hoofd: **«Een Banka-schandaal»** lezen wij in de *Delicri*. een uit de *Javabode* overgenomen bericht, dat een commissie ten residentiekantore te Muntok een aanklacht heeft ingediend tegen den resident van Banka, H. van der Wolk, en den secretaris, A. E. Immink.

Het gevolg van het ingestelde onderzoek zou zijn, dat de resident eerstdaags ontslag krijgt en de secretaris overgeplaatst wordt naar Batavia.

Banka-exploitatie. De mijnbouwer A. I. Gouka jr. zal spoedig naar Banka vertrekken, ten einde aldaar de proeven in 't groot toe te passen, die door hem in 't laboratorium te Batavia in 't klein genomen zijn, om nategaan op de terreinen op Banka zelf het in de slakken nog overblijvende tin niet voor gouvernementsscheikering of voordeelige wijze kon worden afgescheiden. Deze proeven nu zijn met gunstigen uitslag bekroond en het lijkt geen twijfel, zegt de *Javabode*, of de gevonden methode zal ook op de terreinen in Banka met succes kunnen worden toegepast.

Op militair gebied ten slotte de volgende berichten:

1o. Dat de actie tegen **Gowa**, blijkens een telegrafisch bericht aan de *N. R. Ct.*, den 19en zou beginnen.

2o. dat, blijkens een officieel telegram aan het departement van Koloniën, een tweede militaire colonne is gezonden naar **West-Ceram**, waar de vijandige negerij Homitoe werd ingenomen, met het doel de orde en rust afdoende te herstellen en ons gezag blijvend te vestigen.

3o. dat de kapitein van den staf Bense belast is met het civiel en militair bestuur over **Kwantan**. Vier brigades marscheerde, onder kapitein Berenschot, vergezeld hem daarheen. Deze maatregel schijnt verband te houden met den wensch van het gros der bevolking, om onder onze heerschappij te komen, waartegen enkele hoofden zich echter verzet hebben.

4o. De toestand in **Pidië** (Atjeh) schijnt te gedoogen, dat de bezetting aldaar vermindert zal kunnen worden. Vermoedelijk zal in verband hiermede, het 12e bataljon naar Java terug keeren. Uit Pidië en de VII Moekims, Pidië, zullen overgaan naar Lho Seumawé 9 brigades maréchaussée der 3e divisie en wel 4 brigades te Goentji en 5 brigades te Boeloh Blang Ara. De overige 8 brigades dier divisie blijven voorloopig in Tangsé.

Voor 't gemis dezer brigades gaan echter 4 brigades van Seulimeum over naar Padang Tidji, terwijl te Segi worden gelegerd 2 sectiën van 2 groepen. In Pidië zullen dus, in plaats der 180 man sterke troep vertrekende maréchaussée, gelegerd worden plm. 80 man maréchaussée en 80 man infanterie, zoodat het getal der bezettingstroepen geen noemenswaardige vermindering ondergaat, wat ook met 't oog op den min gunstigen politieke toestand niet gewenscht zou zijn. Lho Seumawé lijdt echter wel een beduidend sterkteverlies, maar, wanneer aan 't voornemen gevolg wordt gegeven om voortdurend een troep uit Kota Radja van 80 man in de bovenstreken, voornamelijk in Samarkilang te doen patrouilleeren, ter voortdurende vervolging der benden T. di Barat en T. di Paja Bakong, dan wordt aan dat sterkteverlies in die mate tegemoet gekomen, dat ook hier van geen noemenswaardige vermindering sprake kon zijn.

Nog eens de Kenajan affaire. Volgens het *Bat. Nbl.* greep de resident in, krachtens zijn bevoegdheid, en het volk keerde rustig naar de onderneming terug. Maar nu komen de landhuursders voor hun belang op. Volgens de Djokjasche bladen was de beheerder der onderneming in zijn recht tegenover de weigerachtige bevolking en deze in 't gelijk stellen zou dus beduiden een bekentenis van onmacht, om dat recht te beschermen.

De resident heeft in zake de kwestie een commissie aangewezen, tot het samenstellen van een ontwerp-regeling tot verdere exploitatie van het land Kenajan. De landhuursders zijn voornemens, tegen deze regeling te demonstreeren.

Den 18den September werd uit Djokja naar Batavia

gezind, dat te **Moedjo Moedjo** 250 opgezeten en het werk staakten en bij den regent van Kelassan zich gingen beklagen.

Uit **Bandjermasin** kwam het draadbericht te Batavia, dat te Tanah Grojot (Pasir), bij een poging tot gevangenneming van het kamponghoofd Telaket 2 minderen zijn gewond. Het hoofd der kampong en 5 volgelingen sneuvelden.

De *Javabode* gaf onlangs een entrefilet, w. i. werd vermeld, dat, met ingang van 1 Januari a.s., de landvoogd tot zich zou hebben getrokken de einduitspraak op de **conduite-beoordelingen** van alle officieren en het oudste vierde gedeelte der kapiteins; eene bevoegdheid tot nu toe steeds berustende bij den Commandant van het leger, die dus dan alleen nog in hoogste instantie zal blijven beslissen over bezwaarschriften door de subalterne officieren ingebracht, tegen de door hun chefs uitgebrachte minder gunstige beoordelingen.

Naar aanleiding hiervan geeft het Persbureau eene uiteenzetting der zaak, die echter te lang is om in ons blad te worden opgenomen, maar waaruit blijkt, dat de nieuwe regeling geenszins strekt tot verkorting der bevoegdheden van het legerbestuur, maar daarentegen om die meer te precisieren, overeenkomstig de in den loop der tijden duidelijk te kennen gegeven inzichten van het Opperbestuur en om voorzichten der officieren op bevoorjding beter te verzekeren.

Boni's hoofddoorn is dan toch te recht, schrijft het *Soer. Hbl.* De landvoogd had nl. een onderzoek bevolen naar dat ornament, met 't gevolg dat in een op 31 Aug. te Watampone gehouden vergadering, door den Tomarilalang en de 6 overige kiesheeren te de meeste besltheid was verklaard, dat er geen «tanri-doeni» bestaat, wel een «la téyari-doeni», hetwelk het hoofddoorn van Boni is; dat de vorst niets is, wanneer hij zijn zwaard niet bezit en dat behalve dat laatste ornament, nog het bezit van drie voorwerpen een vereischte is, om vorst te kunnen zijn; nl. de «lamakawa» (een kris), de «latolégang» (een lans) en de «teddoem poelawang» (gouden pajong). Deze 4 ornamenten waren allen ter vergadering aanwezig en ten overvloede werd nog hun identiteit vastgesteld.

Aan de ornamenten in ons bezit ontbreken nu nog alleen de «Oela menreli» (kris), de «pappa doewanna» (ponjard of badé) en de «lasalaga» (lans) en eenige souris (klewang).

Volgens de Bonische grooten droeg de vorst de ornamenten alleen bij officiële gelegenheden, bijv. als de gouverneur in Boni kwam en bij zijne installatie als radja; na de plechtigheid werden zij onmiddellijk weer opgeborgen. Een alleszins bevoegd persoon deelt ons mede dat «la tenri-doeni» Boegineesch is en juist hetzelfde beteekent als «la téyari-doeni» dat Makassaarsch is. Hoe de Bonische rijksgrooten verklaren dat er geen «la teridoeni» bestaat maar wel een «latéyari-doeni» is onzen zegsman een raadsel.

Atjeh. Een patrouille onder kapitein Terbeck, legde in Klibuet (Pidië) panglima Piah en 3 kampongbewoners neer en arresteerde 2 volgelingen van T. Polem Daloeeng; een andere patrouille legde de 8 man neer van een bende van T. Tjot Tjitem, en weder een andere patrouille 6 man in 't Boven Kroéng Sabaseche.

De toestand op Banka.

Het *Alq. Handelsblad* van 9 Oct. schonk aandacht aan ons artikel onder bovenstaand hoofd.

Allereerst willen wij hier doen opmerken, dat, mocht dit artikel den lof eener juiste uiteenzetting verdienen, de eer daarvan toekomt aan den anoniemen schrijver, «Manes», van wiens zakelijke opstellen in 't Indisch *Nieuws van den Dag* van 20 en 22 Dec. a. p., wij slechts een review gaven.

Intusschen geven sommige opmerkingen van 't *Handelsblad* aanleiding tot kantteekeningen onzerzijds.

't Blad vindt het geschrevene een zeer lezenswaardig stuk, maar heeft er een bedenking tegen, die het niet verzwijgen mag. Zij betreft ons persoonlijk aandeel in 't stuk. Wij hadden het blad namelijk verweten, dat het de toestanden op Banka gebruikte om daaruit een wapen te smeden tegen staats-, en munt te slaan voor partien-

iere exploitatie, en dat het zich opmaakte om, de markante verschillen (in ons eerste stuk stond abusievelijk geschillen) in de zuster-ontginningen op Banka en Billiton benuttende, propaganda te maken voor het particularisme in Indië.

De gansche toon in het door ons besproken *Handelsblad*-artikel van 19 Sept. l. l. in verband met de houding, die wij van dit blad tegenover dat particularisme in Indië gewoon zijn, gaf ons dit verwijt in de pen. Dat artikel toch begon aldus: «Het is voor de voorstanders van staats-, in tegenstelling met particuliere exploitatie, een hard gelag in de laatste jaren meer en meer te vernemen, dat, bij vergelijking tusschen de tin-exploitatie op Banka en Billiton, alles ten voordeele van de particuliere ontginning uitvalt», en eindigde: «Doch het feit, dat alles op Billiton zooveel beter gaat, moge de fanatieke voorstanders van Staatsexploitatie, met haren onvermijdelijken administratieve rompslomp en met haar lange reeks van «autoriteiten» toch tot nadenken stemmen!» Veel welwillende gevoeligheid voor staatsontginning blijkt hieruit toch wel niet, evenmin als uit hetgeen wij tusschen deze eindpunten nog te hooren kregen. En is er wel een blad, dat aan 't particularisme in Indië meer de beschermende hand boven 't hoofd houdt dan 't *Hdbl.*? Den 7 Oct. 1902 (om maar ergens een greep te doen, ter aanduiding van het standpunt van het blad) schreef het b. v. ook al: «Wat ons betreft, wij achten het in hooge mate in het belang van Java, dat het Europeesch kapitaal, door de goede uitkomsten aangemoedigd, zich in steeds toenemende mate beschikbaar stelt, en onzes inziens is het een ramp, wanneer het door slechte uitkomsten afgeschrikt, zich terugtrekt.»

Maar 't verheugt ons nu te mogen ontwaren, dat ons verwijt onverdiend was, en dat het blad het met ons eens is: hoe noodig het wordt, dat de toestanden op Banka in 't reine komen, wil men de reputatie van 't staatsbedrijf niet ten eenenmale bederven. Maar na wat het blad den 19den Sept. over de tinwinning op Banka schreef, vinden wij zijn verklaring nu, dat het veeleer voorstander dan tegenstander van staats-exploitatie van mijnen is, toch wel enigszins vreemd en onverwacht.

Gelijk heeft het in zijn voorbehoud, dat men daarom nog geenszins blind mag zijn voor de nadeelen aan die wijze van exploitatie verbonden, vooral in Indië met zijn steeds afwisselend ambtelijk personeel en zijn ambtelijken rompslomp. Wij hebben bovendien, schoon tot de «fanatieke voorstanders» ons rekenende, nog wel andere bezwaren tegen staats-exploitatie in 't algemeen. Een nadeel o. a. is 't, dat de inkomsten der staatsontginning tot de fiscale middelen worden gerekend, wat bij grooten voorspoed de moederlandsche eerlijkheid in gevaar brengt en bij tegenslag tot groote moeilijkheden leidt. Bij fortuinlijkheid is de staats-exploitatie een «kurk», waarop alles drijft; de gouvernementsscheikcultuur was hiervan een sterk bewijs, en nu weer de tinwinning van staatswege. Door dit fiscaal middel krijgt de huishouding van den staat iets onzekers, iets onvast en zwevends. Er wordt te veel gebouwd en gespeculeerd op meevallers, terwijl tegenvallers den begrotingswetgever vaak in groote ongeluugheid brengen en met de handen in 't haar doen zitten. Maar nog groter is het bezwaar, dat het welslagen te veel afhangt van de ambtenaren, die niet altijd van belangeloosheid en ijver blaken, te weinig bij 't welslagen geïnteresseerd zijn en vaak het fatalisme huldigen: ook bij minder welslagen of tegenslag gaat ons traktement door. Het oog van den meester maakt het paard vet, maar hier wordt dat oog te zeer gemist en is het «vet-maken» te afhankelijk van den goeden wil, de voortvarendheid, het plichtsbewustzijn van 's meesters dienstknechten. In 't particuliere wordt men veel meer gereden op den stang van het eigenbelang, waardoor het rendement der onderneming ook meer gewaarborgd is.

Maar deze en ook de gemotiveerde bezwaren van 't *Handelsblad* wegen niet op tegen de grotere voordeelen, vooral in een kolonie, waar, naast den staat, het kapitalisme als tweede overheerscher is opgetreden, terwijl de eigenlijke landzaten door economische verwaarloozing en geestelijke achterlijkheid van alle concurrentie met het buitenlandse particularisme zijn uitgesloten.

Wat er ook gedaan worde, 't *Hdbl.* vreesst echter, dat er zekere nadeelen aan de tin-exploitatie op Banka ver-

bonden, onverminderd zullen blijven bestaan en het vraagt: of het niet mogelijk zou zijn op Banka de voordeelen van beide stelsels (staats- en particuliere exploitatie) te vereenigen? En die vereeniging is in dezen zin bedoeld: «Het zou dus nog zeer de vraag zijn, of het voor den staat niet voordeliger zou zijn geweest, indien hij, een groot deel van de winsten voor zich bedingende, de exploitatie van Banka aan eene maatschappij als de Billiton-Maatschappij had overgelaten. Van de door deze maatschappij verkregen winsten ontvangt de staat, in verband met vroeger door hem verkregen rechten, vijf achtste deel; bij exploitatie van Banka zou dit aandeel natuurlijk hooger kunnen zijn. Laten wij eens stellen zeven achtste; zou men dan niet denken, dat de tin-exploitatie ruim zooveel meer zoude opbrengen, dat de staat geen schade leed?»

Wij voor ons zouden in de allereerste plaats denken, dat op deze wijze niet bijster veel van den vorm van staats-exploitatie overblijft, zelfs niet eens de schijn dien 't *Hdbl.* met die vereeniging der beide stelsels althans nog schijnt te willen redden. Van 't vooropgestelde beginsel, volgens 't welk het blad «veeleer voorstander dan tegenstander van staats-exploitatie van mijnen is», is op die manier niet veel meer merkbaar, zoo 't al niet geheel en al zoek geraakt is. En dat beginsel moet, naar onze overtuiging, ook voor de gouvernementsscheikwinning op Banka onverminderd en onverzwakt gehandhaafd blijven, al zou 't ook moeten blijken, dat het *Hdbl.* het goed ingezien had, dat voor Banka de bestaande nadeelen en bezwaren der staats-exploitatie zwaar zouden blijven wegen, wat er overigens ook gedaan werd om de toestanden in 't reine te brengen. 't Beginsel is goed, 't mag niet worden prijs gegeven of vervaagd, om bezwaren of moeilijkheden, die misschien nooit geheel zullen zijn weg te nemen. De door 't blad aangeduide nadeelen dier «ambtenaarshierarchie» bestaan immers ook voor de exploitatie van staatswege der Omblilën-koloniën? En toch gelooven wij niet, dat het *Hdbl.* om deze reden ook hier een vereeniging der beide stelsels zou willen bepleiten. Onze overtuiging is 't, dat het voor den staat allereerst zaak is, de reorganisatie, door *Manes* bedoeld, op Banka door te voeren en daarna afwachten tot welke verrassende, in elk geval bevredigende resultaten dit overstag-gaan zal mogen leiden. Wie weet, of dan niet zal kunnen blijken, dat naar de verkregen geldelijke uitkomsten 't staatsbedrijf op Banka althans niet ten achter staat bij dat in de Omblilën-koloniën. Maar men torne niet, hoe dan ook, aan 't beginsel van staats-exploitatie. 't Is zoo delicaat en fragiel nog; een teer plantje nog, dat groeien en aansterken moet. Men sla er niet de schendende hand aan! 't Is er mede, als met het beginsel, opgesloten in art. 71 van het R. R., volgens sommigen «den grondzuil van ons gezag» in Indië. 't *Hdbl.* erkent niet de z. g. palladium-theorie; 't wil aan die dessa-verkiezingen radicaal en formeel een einde gemaakt hebben, en het bewijst, dunkt ons, daarmede geen eerbied te hebben voor een beginsel, dat welhaast in onze Indische staatsinrichting meer en meer zal moeten doorwerken, en werd het onoverhoort prijs gegeven, straks toch weer zoude moeten worden aanvaard. Ook van deze plant houdt men de hand af, maar men bevordere daarentegen zorgvuldig de omstandigheden, waaronder zij tot schooner en voller wasdom moet geraken.

En in de tweede plaats denken wij, dat onder de concessie-voorwaarde: zeven achtste van zijn winst te moeten derven, het particulier initiatief zich niet licht zou laten verschalken. Zou er een maatschappij van 't zedelijk gehalte der Billiton-Maatschappij te vinden zijn, die onder die conditie op Banka in den huidige werkkring van 't Ned.-Ind. Gouvernement zou willen treden? Voor het laatste boekjaar waren op Billiton de winstaandeelen in afgeronde cijfers voor Staat en Maatschappij respectievelijk: f 2,358,000 en f 1,415,000. Naar den gestelden eisch van 't *Hdbl.* zou de Billiton-Maatschappij voor dit jaar zich dus met een f 470,000 hebben moeten vergenoegen. Ongezien de mogelijke tegenslagen is zoo'n jaarlijksch winst-cijfer nog niet zoo te versmaden. Maar de risico dier mogelijke tegenslagen zullen de concessie-voorwaarde wel niet zeer begeerlijk maken.

Maar wij stellen voor met het voorstel van 't *Hdbl.* een proef te nemen, middels de ontginning der petroleum-

ADVERTENTIE.

PENSION.

Een goed gemeubileerde eerste Etage met pension aangeboden voor een deftige familie, *Sweelinckplein 61.*

Inkoop van Oude en Indische Brillanten, **PARELEN**

en andere edelgesteenten tegen den hoogsten prijs. N. BLOM, Amsterdam N. Heerengracht 9

TEEKENEN.

Dag- en Avondlessen. Spreekuren: HOOGHE WESTEINDE 20, des namiddags van 7½—9½ uur.

W. P. Laarman Jr., L. BEESTENMARKT 18.

Magazijn van HEEREN- EN DAMESKLEEDING.

G. VERHOOG, KLEEDERMAKER

Newtonstraat 7, 's-Gravenhage. Tevens Atelier voor REPARATIE- en KEERWERK.

Joh. P. WASSENAAR, Schoenmagazijn,

Prins Hendrikstraat 132. Bericht de ontvangst eener ruime collectie Zomerartikelen bestaande in fijn Heeren-, Dames- en ook Kinder-Schoenwerk, ieder paar gegarandeert. Prijzen billijk. Neem proef met mijn IJzersterke SCHOOLAARZEN

Atelier voor Reparatiën en Maatwerk.

DRINKT HUBERTUS' SPRÜDEL

De Kroon der Tafelwateren. Het Goedkoopst natuurlijk Bronwater. Heele flesschen of kruiken 16 ct. Halve » » 13 »

Alom verkrijgbaar. Hoofddepot voor Nederland en Koloniën: H. F. KRUMMEICH Bierkade 5a, DEN HAAG. TELEPHOON 997.

Residentie Hypotheekbank.

Maatschappelijk kapitaal f 1.000.000.— (Geheel geplaatst.)

's-GRAVENHAGE, PLAATS 1a. Verstrekt gelden op eerste Hypotheek en geeft onder Notariële controle, 4 % Hypotheekbrieven

Directie: K. E. ABBING, uit, middelg. f 1000.—, f 500.—, f 250.—, f 100.— A. C. DE KANTER.

Maison Spéciale de Trousseaux et Layettes. NOORDEINDE 6 DEN HAAG. vis à vis Plaats. BERNARD DRABBE. Telefoon. 2162.

Specialiteit INDISCHE UITRUSTINGEN.

Dunne Lingerie's, Kat. Dam. Tafelgoed, Bedlakens, Sloopen en Goelings; in gegarandeerde Indische maten. BOEKJES met volledige opgave GRATIS.

H. VAN ROOY, Amerikaansch- en Fransch Schoeisel, Bankastraat 4 L, Den Haag, naast de Melkinrichting «de Sierkan».

De Firma TER MARSCH & Co.

Hofleveranciers te ROTTERDAM levert, onder nevensstaand Fabrieksmerk, uitsluitend prima kwaliteit

Vleeschwaren, Soepen, Sausen, Hammen, ENZ. ENZ.

Vraagt uitgebreide Prijscurant voor Export of Binnenland.

PRIVAATLESSEN

in WISKUNDE, MEETKUNDE en DUITSCHE TAAL aangeboden door Joh. Wolf, Nieuwstr 29.

In- en Verkoop VAN MEUBELN.

WILLEM BLOK, Regentesselaan 76. Groot-Hertoginnelaan 103. Dagelijks (ook des Zondags) geopend van 10—4 uur.

Repatrieerenden!

en zij die Pension houden vinden steeds eene uitgezochte voorraad in alle soorten NIEUWE en GEBRUIKTE MEUBELN, LAMPEN, SPIEGELS, KARPET- TEN en verder alles wat tot eene inrichting noodig is.

Groot-Hertoginnelaan 103. Dagelijks (ook des Zondags) geopend van 10—4 uur.

Teeken- en Schilderlessen

in Olieverf, Pastel en Bquarel DOOR

Mej. Clasina Neuman, VERLENDE SUEZKADE 136.

Eigen atelier voor leerlingen. Spreekuur: Maandag en Donderdag v. 1-5.

«Drink! dat U die beker lave, «En vergeet dan iedre smart! «Wonderbaar is Bacchus' gave, «Heilzaam voor 't gebroken hart.»

SCHILLER (Siegesfest.)

Dezen lof verdient ten volle de belegen, zeldzaam geurige Porto Branco Velho van f 2.— de fl., f 40.— de 24 fl.

van C. L. DROSSAERS te 's-Gravenhage, Plaats 24.

Depôt: Restaurant «Oost en West», Laan van Meerdervoort 195.

Agenten: VAN ALPHEN JR. te Bandoeng, J. B. D. v. KETWICH te Klaten,

HOLLAND. Malaria vrije streek

Goede Scholen ZEIST nabij UTRECHT.

Gemeubileerde en Ongemeubileerde Villa's te huur.

Gelegenheid tot opname van kinderen bij gegoede familie's.

Inlichtingen bij Gebr. PIJPER en Co ZEIST.

Eerste Nederlandsche Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.

Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.

Directeuren: Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK. Adjunct-Directeur: P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten. Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek. Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit. Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.

Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.

Pension Büchner.

Laan van Meerdervoort 198, hoek PERPONCHERSTRAAT

Den Haag.

Logies te verkrijgen per maand, per week en per dag. Volledige Badinrichting in huis.

A. A. KNUIJVER & ZONEN, Hofleveranciers

van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.

Gedempte Raamstraat 11-12, 'S-GRAVENHAGE.

Ned. Fabrik van Baniëren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.

Inrichting voor 't borduren van Lambrequins, Stoelzittingen, enz.

Uitgebreide Weverij en Passementfabriek voor de vervaardiging van Franjes, Embrossen en Agremeten in solide kwaliteit en iedere verlangde kleur.

CONCURREERENDE PRIJZEN.

Indisch Restaurant.

VEREENIGING OOST EN WEST. L. v. Meerdervoort 195. Telefoon 2655.

Indische Kokkie, Plat du jour f 0.80, na 4 uur f 1.—, DINERS van f 1.50.

Uitzending van Diners en allerlei Schotels.

EDUARD PELGER,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN.
Prinsestraat 39,
1ste huis naast de Brandweerkazerne,
's-GRAVENHAGE.

BLOUSES. COST. ROKKEN.
A. LANGEMEIJER,
den Haag, Hoogstraat.
Dames- en Kinder-Confecties,
JAPONSTOFFEN.
TAILLE COSTUMES,
gemaakt en naar maat.
ELEGANTE COUPE.
BILLIJKE PRIJZEN.
Eigen Ateliers.

JUPONS. PEIGNOIRS.

En gros. En détail.

Hoofd-Depôt
voor
's-Gravenhage
van af
15 October 1884,
van het
ECHTE
Prof. Dr. G. Jaeger's
Normaal-
Ondergoed,
voor
Heeren, Dames en
Kinderen,
in Zomer- en
Winter-qualiteit,
uit de Fabriek der Heeren
Wilh. Bengel Söhne, Stuttgart,
tot de laagste prijzen.
Lijders aan Jicht en Rheumatiek ten
zeerste aanbevolen.

A. VAHLE & Co.
DEN HAAG, Hoogstraat 14,
Telefoon 2470.
ROTTERDAM, Hoogstraat 340.
Telefoon 2937.
Opzichtsending franco door geheel
Nederland.

den Haag
Pension Koninginnegracht 47
geopend geheele jaar.
H. W. G. ROOSEBOOM.

Nice
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
geopend NOVEMBER-JUNI.
H. W. G. ROOSEBOOM - H. E. van Blommestein.

18 à 20 pCt.
De naaml. vennootschap
Verbruiksvereniging
INSULINDE,
2e Schuijstr. no. 1,
verkoopt à contant
KRUIDENIERSWAREN en
COMESTIBLES 18 à 20 pCt.
beneden de gewone winkelprijzen.
Vraagt prijscourant.
De Directeur,
E. C. SENER.

J. H. STADHOUDER.
Hoofddepôt Brouwerij 't Haantje.
De bieren worden Isobarometrisch
getapt. (De meest Hygiënische
methode.)
Mineraalwaterfabriek 't Haantje.
LIMONADE SIROPEN.
En gros. WIJNHANDEL. En détail
v. Limburgstirumstr. 30.
INTEKENEN BIJLET.
De ondergeteekende
wonende te _____ wenscht
donateur-trice _____ te worden der Vereniging
„Oost en West” tegen een jaarlijksche
contributie van f _____
den _____ 190
Straat of gracht, _____ Handteekening _____

's-Gravenhaagsche
Crediet-Vereeniging en
Depositokas
Den Haag — Buitenhof 46.

Waarborgkapitaal en Reserve
f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.
Commissiehandel in Effecten en Coupons.
Credieten tegen persoonlijk of zakelijk
onderpand. Verhuurt Safes in den brandvrijen
kelder. Plaats gelden à deposito, in chèque-
rekening, in de spaarkas.
Fourniert tegen zeer voordeelige koersen Trai-
tes op de belangrijke plaatsen in Ned. Indië.
Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
Kantoor tijd 9—3 uur.

Chaussures Françaises et Américaines.

A. KOGELS & ZON,
PRINSESTRAAT 56. TELEFOON 2825.

Speciale verzending
naar de Tropen.

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEFOON 1447.

Koloniale waren - Comestibles.
Importeur van Indische Ingredienten v/d Rijsttafel.
ONTVANGEN: Honing in de Raat in glazen doozen.
Lemon Cheese jam (Kennemerland).
Rademaker's & Krapellen's Holm's Eikel Cacao.
etc. etc.

Vraagt Uw Leverancier
de bekende Groenten, Soepen,
Saucen en Zuren van de Firma
TIELEMAN & DROS, Leiden.

C. HOYNG,
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscuranten worden gratis op aanvraag toegezonden

Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Het Indisch-Nederlandsch Kantoor,
Conradkade 60, 's-Gravenhage, bij de Laan v. Meerdervoort.
X. vertrekt naar Indië. Hij is 25 jaar oud en gehuwd. Vóór zijn vertrek sluit
hij met een soliede, re klasse Verz.-Mij de overeenkomst, dat hij over 20 jaren
f 10.000 ontvangt. Komt hij vóór dien tijd te overlijden, dan wordt dit bedrag aan-
stands uitgekeerd. Daarvoor betaalt hij eene maandelijksche premie van f 36.60.
Y. ook 25 jaar oud, komt overeen, dat f 10.000 alleen bij zijn overlijden
worden uitbetaald, onverschillig wanneer dit plaats vindt. Hiervoor betaalt hij
levenslang f 19 per maand. Nadere inlichtingen verstrekt
Het Indisch-Nederlandsch Kantoor, Conradkade 60, 's-Gravenhage.

AUG. SVELKOU,
Voorheen J. VAXELAIRE & Co.
AMSTERDAM. BATAVIA.
SINGEL 429, 31, 33, 35, hoek HEILIGEWEG,
AMSTERDAM.
Het eenige adres in geheel Nederland.
Met FILIAAL te BATAVIA „Rijswijk”.
Speciale Inrichting voor
INDISCHE UITRUSTINGEN.
UNIFORMEN voor HH. Ambtenaren, Officieren van het O.-I. Leger en Marine.

Door veeljarige eigen ondervinding, tijdens mijn verblijf te Batavia,
ben ik in staat alle Kleeding volgens de eischen, voor Indië gesteld,
te leveren. Te Amsterdam worden dezelfde gegarandeerde kwaliteiten
Linnen, Dril en Khaki Costumes; alsook speciaal voor de Tropen
geschikte Fantaisie- en Ceremonie-Costumes geleverd, als te Batavia.
Daar hier in Nederland uitrustingen geleverd worden, die in
Indië gekomen, totaal onbruikbaar blijken te zijn, (alleen uit
gebrek aan ervaring op dit gebied), is eene garantie, zoowel te
Amsterdam als te Batavia door mij verstrekt, van zeer groot
belang. Door het bestaan van mijn zaak hier te lande, zijnde
dezelfde als die te Batavia, is het bezwaar van hier in Europa
zijn Uitrustingen te koop opgeheven.
Geïllustreerde Prijscurant franco op aanvraag.

H. HOLLENKAMP en Co.
Vijzelstraat, hoek Keizersgracht, Amsterdam.
Telefoonnummer 1118.

SPECIAAL ADRES voor de Levering van
OOST- EN WEST-INDISCHE UITRUSTINGEN.
alsmede **Civiele en Militaire Uniformen.**

Bekroond met de **Gouden Medaille**, hoogste onderscheiding, voor
Uitrustingen voor de Tropen, de **Zilveren Medaille** en **2de Prijs** voor de
Gala-, Militaire- en Civiele Uniformen op de Tentoonstelling van **MODE en REFORM**,
September 1905, Amsterdam.

„Arnhem” Levensverzekering-Maatschappij
„ARNHEM”.
Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
Generaal-Inspecteur: C. A. VAN DER HUUCHT, te 's-Gravenhage.
Inspecteurs: H. N. STAKMAN te 's-Gravenhage; G. O. A. VUNDERINK te Groningen;
H. VEDER te Arnhem; J. P. PUNT te Breda.
Bijkantoor te Batavia, Directeur J. WILDEMAN.

PENSION GUDE,
Kanaal 15, b/d. Rionuwstraat
aan 3 tramlijnen.

PRIVAAT- EN CURSUSLESSEN
in TEEKENEN en SCHILDEREN.
Voor jonge Meisjes, Dames en Heeren
met olie- en waterverf op voorwerpen als:
hout, glas, satijn, fluweel, linnen, vuurscher-
men, kamerschermen, photo's. — Boetseeren
met caoutchouc op vazen, bloempotten enz.
Brandschilderen op houtvoorwerpen, kussens
v. fluweel, laken enz. Sepia borden en tegels.
Stilleven en bloemen n. d. natuur enz.
Ruim 200 voorbeelden v. bloemen, land-
schappen, vogels, vruchten en figuren worden
in bruikleen gegeven.
Atelier Weimarstraat 52.
CONSTANCE VAN TRICHT,
Leerares Middelb. Ond. Teekenen.

PIERRE VOS,
Cuisinier, v. Galenstraat 30.
Diners in alle prijzen.

Dagelijksche Dienst op Amsterdam.
Firma BOELHOUWER en KRUIJSWIJK.
Kantoor:
Dunne Bierkade No. 21.
Telefoon No. 975.
Speciaal voor goederen naar Oost- en West-
Indië over Amsterdam.

Dagelijksche STOOM-SLEEP-PAKSCHUITDIENST
DEN HAAG — AMSTERDAM Visa Versa
Ondernemers J. en M. BOELHOUWER en J. J. KRUIJSWIJK.
Vertrek namiddags 5 uur.
Kantoor: den Haag Dunne Bierkade 21 Tel. 975
Amsterdam Rokin, over de Ned. Bank Tel. 2308.
Speciaal ingericht voor Verhuizingen.

REPATRIEERENDEN.
Compleete meubileeringen
in Huur.
Voor benedenhuizen van af f 15 p. md
„bovenhuizen „ „ - 25 „
Voor geheele woningen na overeenkomst.
INLICHTINGEN OMTRENT WONINGEN etc.
OP AANVRAAG.

Meubelfabriek en Magazijnen
v/h **CORSMIT BROSSOIS & Co.**
WAGENSTRAAT 18. — DEN HAAG.
SPECIAAL ADRES
VOOR COMPLETE MEUBILEERING.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCH LLOYD”
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Saïd.	te Padang.	te Batavia
Gedé	28 Nov.	9 Nov.	14 Nov.	4 Dec.	6 Dec.
Sindoro †	11 „	23 „	28 „	18 „	20 „
				1906	1906
Salak	25 „	7 Dec.	12 Dec.	1 Jan.	3 Jan.
Willis †	9 Dec.	21 „	26 „	15 „	17 „
		1906	1906		
Ardjoeno	23 „	4 Jan.	9 Jan.	29 „	31 „
	1906				
Goentoe †	6 Jan.	18 „	23 „	12 Febr.	14 Febr.
Lavoe	20 „	1 Febr.	6 Febr.	26 „	28 „
Ophir †	3 Febr.	15 „	21 „	12 Maart	14 Maart

† 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co., Rotterdam.**
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp, Anna Paulownastraat 11, 's-Hage**

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeling 's-Gravenhage.
Aan het Bureau Laan van Meerdervoort 195, zijn van 10-12 en van 2-4 uur
inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie
den heer G. C. A. DE WIT, Reinkenstraat n°. 16.

- En dame voor het geven van les in de Maleische en Javaansche Taal.
- En Juffrouw voor Kinderjuffrouw.
- En Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.
- En bekwame linnennaaster.
- Vier jonge Dames die als Gouvernante naar Indië willen.
- Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.
- En Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.
- Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).
- Eene Dame voor onderricht in fröbelen en handwerken (heeft diploma).
- En gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.
- En gep. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.
- Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.
- En geg. O. I. militair, jaren lang als facteur en in bibliotheek werkzaam geweest, voor magazijnsknecht, kantoorlooper, bode, concierge, opzichter, huisbewaarder enz.
- Twee dames voor het geven van lessen in de fransche taal en conversatielessen, waarvan eene met diploma middelbaar.
- En oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.
- Eene Dame voor Zanglessen.
- En Heer voor Corrector aan eene drukkerij.
- Drie Dames voor waarnemen van een huishouden.
- Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.
- En gep. sergt. maj., gebuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, goldincasseeren.
- En jong Meisje om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.
- Vier dames voor pianolessen.

bronnen in Djambi. Gouverneur-Generaal Van Hentsz wierp de deur der rijke schatkamer daar voorloopig voor alleman's neus op slot. Welnu, laat men de deur weer openen en de liefhebbers uitnodigen de petroleumbronnen van Djambi te komen exploiteren, onder den door 't Hdb. aangegeven vorm van vereniging der beide stelsels.

Ten slotte zijn wij 't met het Hdb. geheel eens, dat, om staats-exploitatie met goed gevolg te drijven, het noodig is, dat de staat zich de goede voorbeelden, door particuliere ondernemers gegeven, ten nutte maakt en vooral zorg draagt de leiding bij voortdurend bij bevoegde personen te doen berusten. Edoch het blad meent reden te hebben om te moeten betwijfelen, dat het der Indische regering mogelijk zijn zal aldus met alle ambtenaars-tradities te breken.

Maar, vragen wij, mag zulk star conservatisme, zulk gebrek aan aanpassingsvermogen, zulk allerbedroevenst gehoorzamen aan de wet der traagheid en sta-in-den-weg zijn aan gewenschte reorganisaties en hoogst noodzakelijke verbeteringen? Laten wij dan hard verlangen, dat G.-G. van Hentsz ook tegenover dat soort ambtenarij den bezem eens ter degen hanteeren zal!

Om 't gesukkel met de Chinese mijnwerkers mag het staatsbedrijf op Banka niet worden opgeofferd, het beginsel daarvan niet worden verwaterd. Er is immers een weg ter ontkenning aan de moeilijkheden aangewezen? En mocht die blijken niet de juiste te zijn, dan heeft men toch nog het leerzaam voorbeeld met de mijnwerkers bij de Ombilien-exploitatie? Ook daar was 't een sukkel met het werkvoik. (Zie daarvoor o. a. het Alg. Handelsblad van 27 Oct. 1902). Eerst een niet geslaagde proef daar met dwangarbeiders, toen een mislukte ditto met Chineseesche koelies, daarna vrije Javaansche werklieden.

Zou men het, als 't op Banka met die Chineezzen toch ondoenlijk blijken mocht, ook daar dan niet eens met die Javaantjes proberen? Ende desespeert niet!

B.....

NASCHRIFT.

Ter eifder ure — tengevolge van de late ontvangst van 't Koloniaal Weekblad — kwam ons ook nog de ietwat wreevelig gestelde repliek van 'Veha' onder de oogen.

Ons antwoord hierop kan beknopter zijn. 'Veha' schijnt te meenen, dat wij in den waan verkeerden, ten aanzien der toestanden op Banka, Amerika te hebben ontdekt en ten opzichte van het middel ter genezing dier toestanden, het ei van Columbus overreid te hebben gezet.

Tout ce que vous voulez, mais pas ça! En toch? Was de door ons gestelde, en door Veha onderschreven diagnose wel zoo bekend, als hij het wil doen voorkomen? Wij kunnen dit niet stellen, af gaande op wat wij hier en daar hoorden en lezen (o. a. in 't Handelsblad en in dit weekblad zelf). Wij zouden meenen, dat die bekendheid met de Banksasche toestanden slechts het eigendom is van eenige ingewijden, als Veha.

En wij willen op zijn voorspraak gaarne aannemen, dat ook de regering zelve tot deze bevoorrecht behoort (zou treurig zijn als 't niet zoo ware!). Veha verzekert: 'De weg ter verbetering is aangewezen; men kent dien, ook de staat kent dien onziens.' Is mogelijk, maar waar en waaruit blijkt dit? Welke is die weg? Veha laat ons geheel in 't duister. En welke ernstige aanduiding is er, dat de regering dien weg op wil reeds op is? Wat doet de regering dan toch al zoo? Wij merken er niet veel van! Wij begrijpen, dat het in 't reine brengen der toestanden, bij zoo'n diep ingekankerd kwaad, geen lichte zaak is. Maar, dit reeds als een onbegonnen werk voor te stellen, gaat niet op, waar de eerste pogingen daartoe zelfs nog op zich doen wachten. Men probeere het ten minste.

En blijkt het ten slotte, dat het met die Chineseesche koelies in geen deele wil, dan verwijzen wij ook Veha naar 't slot van ons antwoord aan 't Hdb.

Ten slotte nog dit: Ook Veha speelt zijn vrees voor 't buitenland uit. O, die boeman van 't buitenland altijd onze koloniale zaken! Och, och wat kleintjes! Doe je licht en vrees niet!

B.....

noemd hoofd der kolonie zich wellicht nog meer verheugen in wat men 'une bonne presse' noemt. De keuze wordt in de kolonie algemeen toegejuicht en geeft er aanleiding tot groote verwachtingen.

Onder de zaken, die in de eerste plaats de aandacht van den nieuwen gouverneur zullen vragen, neemt de herziening der bestaande goudverordening zeker eene eerste plaats in. Eene Commissie houdt zich onledig met de bestudeering van het vraagstuk. Nu verluiddat er onder de kleine goud-industrieelen velen zijn, die er voor bedanken, om de Commissie de noodige gegevens te verschaffen, bang als ze zijn, dat ze dan meer belasting zouden moeten betalen.

Behalve meer goud, bacoen en cacao moet de kolonie nu ook meer rijst verbouwen, zij 't niet voor den uitvoer dan toch voor eigen gebruik. Onze West rekent uit dat in tien jaren voor 4 miljoen gulden aan rijst in Suriname werd ingevoerd en noemt dit 'n schande voor de kolonie. 't Komt er maar op aan op welk standpunt men zich plaatst. Als suiker en cacao goed gaan en daarmee meer geld kan worden gemaakt dan met rijstbouw, doet men onzes inziens nog zoo kwaad niet, door alle beschikbare krachten voor eerstgenoemde cultures te gebruiken en de rijst van elders te laten komen. We zijn 't echter met het blad eens, dat de vele ledige handen tijdens de cacao-rijst met den rijstbouw 'n aardig duitje hadden kunnen verdienen.

Onze engelsche bureu schijnen, blijkens een schrijven uit Nickerie, er al even clandestiene manieren op na te houden om aan den kost te komen, ten nadeele van Suriname's rijkdommen als de fransche maraunders van de Marowijne-streek. Het zoo noodige toezicht zal, naar wij hopen, over 'n paar jaren wel voor memorie op de begroting worden gebracht. Misschien benoemen we ook nog wel eens weer 'n grens-commissie, die dat zaakje voor Nickerie opknapt. De ondervinding met zulke commissies opgedaan, doet zeker naar meer verlangen.

Curaçao. Omstreeks 80 Curaçonaars kwamen in het begin van September uit Suriname, waar zij bij den spoorweg-aanleg tewerk gesteld waren, in de kolonie terug en in October zouden de overigen volgen. Het vrochtig surinaamsch klimaat deugde niet voor deze, op hun eiland aan droogte gewende lieden.

Maar de Amigoe maakt zich o. i. aan eene onbillijkheid schuldig door nu van het 'moordend klimaat' van Suriname te gewagen, waar integendeel Hollanders, Javanen en Hindoes, behalve nog de kinderen van het land, het heel best kunnen uithouden in het surinaamsche land.

Van Vreemde Koloniën.

Onderwijs op de Mariannen. Toen Duitschland den 17en November 1899 het bestuur over de Mariannen met uitzondering van Goeam, dat tijdens den spaansch-amerikaanschen oorlog door de Amerikanen was bezet, van Spanje overnam vond het er het onderwijs in schromelijk verwaarloosden toestand. Het bood den spaanschen Recolleten-fraters, op de eilanden aanwezig, aan om de zorg voor het inlandsch onderwijs over te nemen, maar dezen weigerden, waarop het bestuur der kolonie aan de duitsche regering het voorstel deed eene gouvernements-school op te richten en twee duitsche onderwijzers nu te zenden. Den 1en April li. kon echter eerst de eerste duitsche school te Garapan, de 2000 inwoners tellende hoofdstad van het eiland Saipan, worden geopend onder leiding van den oud-directeur der duitsche school te Havana op Cuba, Dr. Dwnet. Intusschen had het hoofd van het bestuur, Fritz, hoofdzakelijk om de uitbreiding van den amerikaanschen invloed tegen te gaan, die van het naburige Goeam uitging, bij zijne vele ambts-bezigheden, zichzelf aan de zorg voor het onderwijs laten gelegen liggen, door dagelijks twee uren te wijden aan het onderricht van een 30tal inlandsche kinderen in het lezen, schrijven en rekenen. Zeer kwam hem hierbij de kennis der spaansche taal te stade, die hij zich in een deel zijner vroegere loopbaan in Zuid-Amerika had weten eigen te maken.

De, nu onlangs op Saipan geopende school telde bij den aanvang 190 leerlingen, waarvan 79 jongens en 62 meisjes in de laagste klasse aan de hoede van een inlandsch onderwijzer zijn toevertrouwd. Dr. Dwnet in de midden-klasse aan 33 jongens en 16 meisjes onderricht geeft, terwijl eene hoogste klasse later zal worden opgericht. De leerplicht is op Saipan ingevoerd, met dien verstande, dat hij voorloopig slechts wordt toegepast op kinderen van 8 tot 13jarigen leeftijd, daar anders het aantal leerlingen te groot zou worden voor de aanwezige onderwijskrachten.

Het leerplan omvat: godsdienst, aanschouwelijk onderricht, lezen, schrijven, rekenen, aardrijkskunde, vaderlandse geschiedenis, natuurbeschrijving, zingen, teekenen, gymnastiek en handwerken. De voertaal is de duitsche, behalve voor het godsdienstonderricht, dat door een pater — de bevolking is geheel katholiek — in de taal van het land wordt gegeven.

Opmerkelijk is, ten aanzien van het gebruik der duitsche taal, wat de heer Fritz dienaangaande alsook wat zijn streven aangaat om het gebruik van het engelsch als spreektaal te bestrijden mededeelt:

'De inboorlingen, die van vroeger enige kennis van het afschuwelijke pidgin-engelsch bezitten,' schreef hij, 'weten dat een engelsch woord uit hun mond mij persoonlijk beleedigen zou, en bejveren zich daarom, het te vergeten, om in plaats daarvan duitsch te leeren. In huis en in dienstverkeer wordt slechts duitsch gesproken, vele kinderen en volwassenen en bijna alle inlandsche bedienden verstaan en spreken voldoende duitsch. Ook het spaansch, waarin de inlandsche notabelen ver gevorderd waren, verdwijnt snel.' Beslist treedt de heer Fritz, die zelf verscheidene talen spreekt, op tegen de 'fabel' dat het duitsch moeilijker voor de inboorlingen zou zijn aan te leeren dan het engelsch. Hij geeft zulks toe, wat boekenstudie aangaat, maar meent, dat bij voortdurend gebruik kinderen en volwassenen elke taal even vlug leeren. Zoo deelt hij mede dat zijne huisbedienden in twee, hoogstens drie maanden, zonder eenige voorkennis of hulp het duitsch hebben geleerd.

De Congo-hervormers. De engelsche Congo-hervormers hebben onlangs een stukje uitgehaald dat hen teekent. Voordat het algemeen rapport der Congo-Commissie kon zijn openbaar gemaakt, hebben zij, de 'welwillend' ter hunner beschikking gestelde getuigenissen van 'belangloze' engelsche protestantsche zendelingen in den Congo-Staat voor bedoelde Commissie, gepubliceerd, om daarop de, door hen aangevangen campagne met nog grootere woede dan te voren voort te zetten. Zij geven de getuigenissen dier lieden, wier waarheidsliefde in Engeland zelf in steeds ruimeren kring werd in twijfel getrokken voor — het rapport. Tal van meetings worden nu door hen belegd, waarop zij aan hunne verontwaardiging in welsprekende woorden lucht geven. Dat is op het tooneel. Maar achter de schermen wrijft zich John Holt, de groote reeder, caoutchouc-roofbouwer en alcohol-debitant voor West-Afrika de handen over het, met zijn geld behaald succes.

De Catholic Herald vroeg onlangs aan Dr. Harry Guinness, wat deze toch had uitgevoerd met de 100 ponden sterling, die hij van John Holt ontvangen had voor een meeting te Liverpool, waarop de geïnterpelleerde antwoordde nimmer een cent van John Holt te hebben ontvangen,

daarbij evenwel toegevend, dat de kosten der bijeenkomst te Liverpool door John Holt werden betaald.

De Mekong-spoorweg. De Mekong, over een afstand van ongeveer 800 kilometers de grens vormende tusschen Indo-China en Siam, en over een afstand van 2400 kilometers, van de kust tot Xieng Sen door of langs het gebied van genoemde fransche kolonie stroomend, zou een machtigen factor kunnen opleveren voor de ontsluiting van het rijke, maar door het gebrege van Annam van de Oostkust moeilijk toegankelijk binnenland van Laos, wanneer niet tal van stroomversnellingen en ondiepten de bevaarbaarheid dier rivier tot zulk een minimum beperkten, dat b.v. per gouvernementsstoomer de reis van Saigon tot Xieng-Sen twintig dagen in beslag neemt, waarbij nog in aanmerking moet worden genomen, dat bij het eiland Khone, op 720 kilometers van de kust, de vaart moet worden onderbroken en de reizigers in een trein van het 4 kilometers lange lijntje op dat eiland moeten overstappen, om aan het andere eind van het eiland door een stoomer van de Laos-flotielje te worden overgenomen. Licht Khone eenmaal achter den rug, dan kan de vaart over het verdere, nagenoeg 1700 kilometers lange traject tot Xieng-Sen zonder onderbreking, maar hoogst bezwaarlijk worden afgelegd in 15 of 16 dagen. De particuliere dienst der Compagnie des Messageries Fluviales doet evenwel over den afstand Khone—Luang Prabang (op circa 2100 kilometers van de kust) niet minder dan 35 tot 40 dagen, daar die Maatschappij hare schepen niet waagt in de stroomversnellingen van Kemmarat en Luang Prabang en het vervoer daar met roeibooten onderhoudt.

Van Keng Ta Tiane, op 1080 tot Pan Luong op 1650 kilometers van de kust is de Mekong evenwel ten allen tijde voor stoomschepen bevaarbaar en het is niet onwaarschijnlijk, dat de siameesche spoorwegpolitiek, door ervaren lieden geraden, dat gedeelte van den Mekong zich als einddoel stelde, toen zij tot den aanleg besloot van de lijn Bangkok—Korat, waarvan de natuurlijke voortzetting naar de vallei van den Mekong voert. Hier hebben zich evenwel de Franschen de meest belangrijke punten op den rechter, den siameeschen oever bij verschillende tractaten weten te verzekeren, zoodat het eindpunt der eventueel door te trekken Bangkok—Korat-lijn toch waarschijnlijk op fransch territorium zou komen te liggen.

Desnieteminder onderschat het bestuur van Indo-China niet de gevaren, welke uit politiek en economisch oogpunt zouden kunnen ontstaan, indien een groot deel van het gebied der kolonie zijne ontsluiting zou hebben te danken aan eene overwegend siameesche lijn.

Sedert geruimen tijd is dan ook de mogelijkheid overwogen om het groote, bevaarbare deel van den bovenloop van den Mekong door een franschen spoorweg met den benedenloop te verbinden. Verschillende opnamen hebben plaats gehad, waarbij met het oog op de terreinbezwaren op den linkerover het oog op den rechterover viel.

De laatste opname werd verricht door de missie Girard. De heer Girard, luitenant der koloniale infanterie, zag zich twee collega's toegevoegd, Chauvet en Leroy, en vertok den 20n Januari li. van Kompong Sjam aan den Mekong in Kambodja in de richting van Kompong Thom, alwaar de heer Leroy ziek moest achterblijven om vandaar terug te keeren. De beide andere leden der missie zetten hun verkenningstocht voort tot Oebone op siameesch gebied, waar zij den 2n Mei li. aankwamen. Daar de opdracht hieldte niet verder dan tot Oebone te gaan vanwaar de aan te leggen spoorweg in noordelijke richting tot boven de stroomversnellingen van Kemmarat zou moeten worden doorgetrokken, keerde de missie terug tot het uitbrengen van haar rapport, waarin zij mededeelt, dat aan de uitvoering van een spoorwegplan van Kompong Sjam tot Oebone geen moeilijkheden zijn verbonden. Het terrein is weinig gedefilteerd, vast en niet aan overstromingen onderhevig. Er zijn betrekkelijk weinig rivieren over te trekken — bijgevolg zal weinig grondverzet noodig zijn en het aantal kunstwerken niet groot behoeven te wezen.

Men vermoedt dat het huidig bestuur der kolonie het er niet van zal laten komen, dat dit rapport als zoovele zijner voorgangers in de archieven zijn graf vindt.

Engelschen en inboorlingen. Onlangs werd voor het Hooge Hof te Madras het geval behandeld van een planter in Travancore, den heer Lee, beschuldigd van mishandeling van een zijner koelies met doodelijke afloop.

Op zekeren dag kwamen een mandoor, Essac, en de koelie Jacob, den heer Lee vragen om met hen af te rekenen, daar zij naar hun dorp wenschten terug te keeren. De heer Lee zeide, in zijn getuigenis, te voren gehoord te hebben, dat beiden getracht hadden koelies over te halen om weg te loopen. Den daarover onderhoudende, ontkennden beiden zulks. De heer Lee zeide hun de zaak te zullen onderzoeken bij den kangani en gelaste een zijner ondergeschikten de beide lieden daarheen te leiden. Het onderzoek viel, volgens den heer Lee, bezwaard uit voor Essac en Jacob, en dezen ziende sloeg hij Essac met 'n karwats twee tot driemaal over het gezicht en gaf Jacob daarmee enkele striemen over de hand. Dienzelfden dag kwamen Jacob en Essac om wat terpentijn vragen, dat de heer Lee hun deed geven. Sedert zag hij hen niet meer op de onderneming. Dit alles geschiedde op 'n dag in de maand Juni. Den 8en Juli werd hem door den apotheker (blijkbaar tevens dokter) der onderneming, Ephraim, gemeld dat de koelie Jacob naar het hospitaal moest worden vervoerd. Den 13en was de man dood. De heer Lee ontkende alle schuld aan dit sterfgeval, en deelde mede, dat de bezwaardende getuigenissen van een indo-geneesheer, de Lamos, een inlandschen inspecteur van politie, en verdere inlandsche getuigen het gevolg waren van zijn weigering, om hun stilzwingen te koopen, waar hij hun spreken niet vreesde.

De zaak eindigde met algeheele prijspraak van den beklagde, maar zijn aanklagers zullen wegens meened terecht staan. Heel duidelijk is het korte verslag der terechtzitting in de Times of India niet, maar toch is er al vast uit af te leiden, dat men het in het madrasche al evenmin als in de assamsche theetuin met het slaan van koelies zoo erg nauw neemt. Onze planters mogen er zich voor hoeden om aan Britsch-Indië een voorbeeld te nemen.

De heer Lee zei Jacob en Essac 'alleen maar' met de zweep te hebben bewerkt, en toen de eerste dood was, stond hij er toch op, dat een kennis van hem een onderzoek zou instellen naar de oorzaak van den dood van den man, die naar het hospitaal zou zijn overgebracht, maar daarbuiten stierf. Zonderlinge geschiedenis! Maar — het recht? heeft gesproken.

INGEZONDEN.

Geachte Redactie!

Veroorloof mij enige vragen in uw óók in Indië veel gelezen orgaan.

Zou het waar zijn, zoodals uit Deli gemeld wordt, dat de koelie-bescherming, door het ministerie-Kuyper destijds ingevoerd, een geest van verzet onder het chineseesche

werkvolk op de tabaksondernemingen heeft doen ontstaan, welke tot eene catastrofe van grooten omvang kan aanleiding geven?

Er wordt ginds beweerd, dat de 'would-be' philanthropische handeling der vorige Regering de Engelsehe naburen ginds niet ontgaat, omdat die bij ondervinding weten, dat een systeem van vrijheid, gelijkheid en broederschap voor het gehalte, waaruit de chineseesche koelie in Deli bestaat, slechts kan dienen om oproer te provoceren en het leven der Europeesche bevolking in de waagschaal te stellen.

Men vrees, dat Engeland die bespottelijke bescherming van de gele bevolking — terwijl men de blanke bevolking zonder voldoende bescherming laat, niet voornemens is rustig aan te zien, doch 'zoodals te doen gebruikelijk is', de minste aanleiding zal aangrijpen om in Deli met troepen te landen en daar te blijven.

Door middel van uw orgaan eene beschonwing te geven van den werkelijken toestand tegenwoordig in Deli, zou ongetwijfeld velen z. t. l. bevredigen, die nu slechts afgaan op misschien wat pessimistische berichten van ginds, hoeezer gegrond op feiten, die men in groot aantal met name zou kunnen aantoonen.

Een, die belang stelt in het blijvend bezit van ons schoon Insulinde.

Vornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur. Sept. 1905.

Voorwoord door (den nieuwen Redacteur) J. van Aalst. — Desabezoek, door ... — Nota omtrent de in 1905 te houden volkstelling in verband met de opname der heeren-dienstplichtigen, door J. van Aalst. — Een overzichtstaat van verriehte heeren-dienstdagdiensten, door A. van Sluys. — De kampong Bandar Biara Panei in de afdeeling Padang Lawas, door R. C. van der Bor. — De hoofden der afdeelingen (district-offices) in Britsch-Indië. — Iets over de te volgen politiek in de onafhankelijke Bataklanden, door G. L. J. D. Kok.

De Indische Mercuur. 17 October 1905. No. 42.

De Engelsehe-Indische Invoerhandel. — Bericht van Schimmel & Co., door P. v. d. W. — Dalawang-papier. — Feuilleton (Persoonlijke waarnemingen op Cuba) — De landbouw van Curaçao en zijne toekomst (vervolg). — Uitvoer van Java. — Verslagen van Maatschappijen. Enz.

Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië. Aug.—Sept. 1905.

Sabang, Penang en onze handelsbetrekkingen met Britsch-Indië, door J. H. Cohen Stuart. — Mest en bemesting, door C. J. Blume. — De voor den infander waarde hebbende bij-producten van den sawah-bouw, door L. Th. M. — De Resident van Batavia contra de eigenaren en beheerders van particuliere landerijen in deze residentie, door D. Mulder. — Enkele opmerkingen over bamboesoorten en over de cultuur van bamboe in het boschdistrict Bagelen (residentie Kedoe), door Dr. S. H. Koorders. — De rechtstreeksche geldelijke uitkomsten van de Staatsexploitatie in de houtvesterijen, vergeleken met die, verkregen door de tusschenkomst van aannemers in de boschdistricten, door A. E. J. Bruinsma. — Inenting van den bodem. — Java-koffie in Oostenrijk. — De nijverheid op Java. — Koloniale producten te Smyrna, door R. — Uitvoer van kaetsjoek van Brazilië, de laatste vier jaar.

Weekblad voor Indië No. 20. 1905.

Fransche variaties op de Contra-Bas (Veh) enz. door F. P. H. Priek van Wely. — De Zuid-Celebes-Expeditie (vervolg) (met foto's). — In memoriam J. P. A. van Houtum (met portret). — In memoriam J. P. Kohn (met portret). — Over 'goede pensions in Holland, door D. E. A. Junius. Enz.

Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

S.s. 'Ophir' kapititein P. de Boer, van Rotterdam naar Ned.-Indië.

Te Rotterdam hebben zich ingescheept: W. Goldie, echtg. en 1 kind, H. J. Osten, A. P. van Daalen, J. W. Visser, echtg., en 4 kind., Mevrouw C. J. W. de Val—Masthoff, en 1 kind, Mej. E. J. A. Hildering, Mevrouw H. A. Kooimans—Van Dijk, J. H. M. Ohl, H. F. J. Stuijvend, W. Weijnschenk, F. W. van den Bruggen, E. Salsmann, A. J. Biek, J. Ikem, M. Tinten, A. H. Glaser, echtg., en 4 kind., C. Schmidt, echtg., en 1 kind, J. H. F. van der Wall, echtg., en 2 kind., mevrouw C. W. Roem—van der Ven, A. L. Langeveld, echtg., en 2 kind., mevr. M. van der Kley—van der Ven en 1 kind, J. D. Montijn, J. F. Babilon, D. de Bruijn, A. Klumper, A. J. den Hertog.

Naar Southampton: Dr. H. Brongersma, en echtg., mevr. Eskes, en 2 dochters.

Te Southampton zal zich inschepen: J. L. Stevens.

Te Marseille zullen zich inschepen: Mevr. C. C. A. van Lookeren Muller en dochter, R. A. P. Kraus en echtg., S. H. Versteeg, en echtg., mevr. wed. A. M. A. H. P. Abels—Van den Dungen Gronsvius, mej. M. Dessauvaigie, mevr. G. L. Hensing—Burgmans, B. H. G. Wittenrood, L. van Brakel, H. M'oon, W. A. Herold, en echtg., C. W. Neys, echtg., en 2 kind., E. J. Huber, en echtg., mevr. E. E. van Dorsser—Hissink, J. C. van der Meijden, en echtg., Mr. C. L. Brevet, J. C. H. Friederich, en echtg., mevr. J. C. Voorduin—van der Lely, mevr. wed. C. E. P. Schenck—Teengs en Zoon, S. M. S. Thomassen, à Thuesink van der Hoop, mej. E. J. Brevet, J. F. C. Nienhuis, en echtg., mej. C. Dessauvaigie, G. M. Belzer, echtg., en 2 kind., Mr. L. Schoutendorp, G. L. Holland, echtg., en 4 dochters, mej. L. Kohler, W. E. Sebenek, D. Th. Nothen, en echtg., E. J. van Hilten, Th. Lighthart, mevr. E. Cohen—van Leeuwen, J. D. Dandey.

Naar Port Said: Dr. Hermanovica.

Brengt een bezoek aan BOEATAN,

PLAATS 9. DEN HAAG.

Permanent-Toonstelling van Indische Kunst en Nijverheid.

VERKOOP en NABESTELLING.

Toegang VRIJ.

Thee met Ind. gebak van 3—6 ure n. m.

ADVERTENTIE.

Bij eene beschaafde **INDISCHE DAME** op een bovenhuis wordt een gedeelte **gemeubeld** te huur aangeboden met volledig degelijk **pension** aan een klein gezin, een paar Dames of een paar Kinderen.

Zeer goede informatiën zijn te bekomen.

Br. fr. onder N°. 1015 Bureau v. d. blad.

Photographie Artistique.
KOENDERS & Cie.
27 Anna Paulownastraat
LA HAYE.
Téléphone 2221.

SPECIALITEIT in
Lekkerlekker en Boterkoeken.
J. van der WOLF,
voorheen **ROMBOUTS,**
CONFISEUR, PATISSIER,
PRINSENSTRAAT 122, 'S GRAVENHAGE.

Wild en Gevogelte.
Frits v. d. Koelen
OUDE MOLSTRAAT 2B. bij het Stadhuis.
Den Haag.

C. BULTÉ,
CUISINIER.
UITZENDING VAN DINERS
van af 80 cents.
OBRECHTSTRAAT 265.

J. VAN VOLLENHOVEN,
POELIER,
Vlamingstraat 9, 's-Gravenhage.
Telefoon Interc. No. 2504.
Leverancier van H. M. de Koningin en
H. M. de Koningin-Moeder.
Speciale Inrichting tot het leveren van Wild en
Gevogelte voor Hôtels en Restaurants.

MAURITS UT & Co.
TAILLEURS.
Solied adres voor Heerenkleding naar Maat.
Fransche en Engelsche Stoffen.
ELEGANTE COUPE.
Reparatiën spoedig, net en billijk.
Van nu af aan enig adres Houtmarkt 17, Den Haag.
N.B. Ook per briefkaart te ontbieden.

TE KOOP:
Zoolang de voorraad strekt eenige
ZILVEREN HORLOGES voor f 4.50
met garantie. Extra aanbieding.
M. C. A. BUIJS, Horloger,
Witte de Witstraat 140.

VOORSCHOTTEN
verkrijgbaar op langen en korteren termijn bij
BIGOT, BOOT & Co.
In Assurantiën.
DENNENWEG 63 — INT. TEL. 1734
'S GRAVENHAGE.

Fabriek van Militaire en Civiele Equipementen.
Hofleveranciers van H. M. de Koningin.
PAPESTRAAT 21. — DEN HAAG.
Telefoon 2468.
W. VERVLOET & ZON.

Maison Nederland
10 Heerengracht 10, Den Haag.
Prachtige Collectie **Mantels - Mantelcostumes,**
Aparte genres.

E. P. MEIJER,
Koningsplein 6. 's-Gravenhage.
Publiek Telefoonstation No. 2022.
Drogerijen. Specerijen. Toilet-Artikelen.
VERBANDSTOFFEN.
Zieken en Kinder-Verplegings-Artikelen.
Specialiteits Geneesmiddelen.

Specialiteit in **Tous nos Articles**
Melk en Melkproducten **sont d'une**
qualité supérieure.
EN GROS.
D. OUDSHOORN,
9, Lange Poten 9,
'S-GRAVENHAGE (Holland).
EN DÉTAIL.
Export over **Grössere Abnahme**
The Whole World. **bedeutenderes Rabat.**

Hôtel-Restaurant VAN DER BURG, Wagenstraat 23, den Haag.
Billijke conditiën voor langdurig verblijf voor Indische
Familiën en Pension.
DINERS VAN AF 80 CENTS.
PLATS DU JOUR in keuze met SOEP 50 Cents.

ZUID-HOLLANDSCHE BIERBROUWERIJ
DEN HAAG,
levert op fust en flesschen
Pilsener, Munchener, Lager en Gerste Bieren.
TEL. INT. 2372. — VRAAGT PRIJSCOURANT.

MEIJROOS & KALSHOVEN, ARNHEM Koningsplein 9.
Export van Piano's, Harmoniums, Muziek-, Blaas- en Strijkinstrumenten,
Gramophones, enz. naar Oost- en West-Indië.
Speciaal voor de tropen aanbevolen:
Piano's en Vleugels uit de fabriek van JOHN. BRINSMEAD & SONS, LONDON! Garantie 5 jaar.
Catalogus franco op aanvraag.

SIGARENS
MISS MARY
3 C.
W. G. BOELE, SENIOR
HOFLEVERANCIER
KAMPEN

AARDAPPELENHANDEL
W. v. d. LANS, Frederikstraat N°. 50.
Levert uitsluitend
1ste Kwaliteit Aardappelen.
Bestellingen franco thuis bezorgd.

Het Magazijn van Behangselpapieren is
De Onderneming
VEENKADE 3b, Den Haag.
Ruime keuze in Behangselpapieren
in alle genres.
Beleefd aanbevelend, **R. ZONDERVAN & ZON.**

SPEKSLAGERIJ
van **A. J. STOKMAN**
Papestraat 1^b.
Tel: 2180.
Spec. in zijn bewerkte Leverworst.

SIGAREN-MAGAZIJN van
J. H. VAN VEIEN, Weimarstraat 4A.
Export voor Indië blikverpakking.
Bijzonder aanbevolen 't Javaantje 3 ct.,
La Delicia 4 ct., Grand Royal 5 ct., El Im-
perial 6 ct., Simpatia 7 ct., Roosevelt 15 ct.

N. LUCAS,
BLOEMEN-MAGAZIJN
Stationsweg 73,
DEN HAAG.
Levering van alle voorkomende Bloemwerken.

Export. Import.
G. C. VAN ZAALEN.
Aardappelhandel,
Zuid Oost Binnensingel 53-55, 's-Gravenhage.
Telegr. adres Zaalen Haag. Telef. Interc. 114.

SPIEGEL EN LIJSTENFABRIEK
van **J. ARENS.**
28A. ZOUTMANSTRAAT 28A.
Speciale inrichting voor
OVERVERGULDEN.

J. VAN BOMMEL,
Magazijn in Kantoor- en Schrijfbehoeften
Jap. Wandversieringen
PORTRETLIJSTEN in alle maten en
LUXE ARTIKELEN
60 PRINSESTRAAT, hoek Juffr. Idastraat
en 1ste OBRECHTSTRAAT 59.

Nieuw merk
„Solo” Thee
Geurig en waterhoudend
à f 1.00 en f 1.25.
Firma A. W. PEUCHEN,
v. Speijkstraat 112.

Firma TENZER,
Oude Molstraat 15-15a. Den Haag.
Generaal-Vertegenwoordiging voor Nederland en
Indië van verschillende eerste fabrieken in
Brandapparaten, Eijne Houtwaren voor
Branden, Snijden, enz.
Engrosmagazijn en Etdalage:
Oude Molstraat No. 2, bij het Stadhuis.

FRANSCH VUCHTEN
BORSTPLAAT-CHOCOLAAD
GERRETSEN,
Confiseur — Cuisinier.
Noordeinde 91. Telefoon 3185.
Fournisseur de la Cour.

Dans-Instituut
W. M. WEIJNE,
Secretaris van den Nederl. Dansonderwijzersbond,
Kon. Emmakade 73-74, Den Haag.
Prospectus wordt gaarne toegezonden.

H. SIEBOLTS
Schenkweg 90. — 's-Gravenhage.
DECORATEUR — BEHANGER.
MAGAZIJN VAN TAPIJTEN, ZEILEN, GORDIJNEN, ENZ.
BEDDENFABRIEK.
VERHUJZINGEN in eigen Tapijstijfers onder
garantie door geheel EUROPA.

„A la Belle Canne”.
M. A. LABOYRIE,
Fournisseur de S. M. la Reine,
GROENMARKT 24, LA HAYE.
Téléphone 2505.
Maison de premier ordre pour Ombrelles, Parapluis, Cannes.
Recouvres. Réparations.

Wash-, Glans- en Strijkrichting „FORTUNA”,
Hoekade bij de Jan Blankenstraat, den Haag.
Ondergeteekende beveelt zich beleefd aan
voor het Waschen en Strijken van alle soorten
fijne Goederen, Gordijnen, Blouses enz. —
Waschen worden tegen billijke prijzen droog
en opgemaakt afgeleverd. — Prijscourant op
aanvraag. Aanbevelend, **Mej. v. d. NEUT.**

GERRIT LETTE,
BANKETBAKKERIJ
Sumatrastraat 117.
SPECIALITEIT IN
ECHTE INDISCHE SPEKKOEK.

C. E. VAN DRECHT, Chasséstraat 12.
Dames- en Heeren-Modeartikelen.
— DAMES HANDWERKEN. —
Costumes - Peignoirs - Blouses.
DAMES- EN KINDERHOEDEN.

Magazijn van Lakens en Stoffen.
Joz. J. Dietz,
Md. Tailleur, Korte Houtstraat 7,
DEN HAAG.
Speciale Inrichting voor Ambtsgewaden.

J. H. K. MEIJER,
IMPORTEUR VAN
Havana-Sigaren, Sigaretten, Tabak enz.
Passage 9, Bezuidenhout 132,
DEN HAAG.
Export naar Oost en West.

J. VAN DE GRIEND
Zwarteweg 61-62. DEN HAAG.
Telefoon No. 125.
Expeditie voor Verhuizingen binnen
en buiten de stad en vervoer
van alle goederen.

NOORDEINDE 45.
Albert Ashoff
Chemist.
Specialiteit Overhemden naar maat.

Restaurant
Knappstein,
Vlamingstraat 15-17 Den Haag.
Plats du Jour à 50 Cts.
van 11¹/₂—2 uur.
Diner van af 80 Cts.
van 4¹/₂—7 uur.

J. F. HANSEN, Mr Smid.
Magazijn van
Baden, Geysers, Haarden, Kachels en Fornoizen.
GASORNAMENTEN.
Huishoud. Artikelen.
KEPPLERSTRAAT hoek REGENTESSELAAN,
'S-GRAVENHAGE.

Restaurant
Knappstein,
Vlamingstraat 15-17 Den Haag.
Plats du Jour à 50 Cts.
van 11¹/₂—2 uur.
Diner van af 80 Cts.
van 4¹/₂—7 uur.

E. J. KOPPEN.
Confiseur Patisier
LANGE POTEN 25.
Salon de
Rafraichissements.

HAARKLEURKAM.
Patent van Hoofdapotheker **HOFFERS** voor Dames en Heeren. Grijs of
rood Haar in vijf minuten blond, bruin of zwart kleuren. Gegarandeerd onschad-
delijk en vrij van alle vergif, onder verantwoordelijkheid van Mr. Dr. HEUFFEL,
Arts. Opgangmakende nieuwe vinding en is de eenige Kam voor het geheele
leven te gebruiken. Vele duizenden in gebruik. Gebruiksaanwijzing er bij. Prijs
f 2.60 franco. Rembours 15 ct. meer. Alleenverkoop. Geen filiaal. Geheim verpakt
zonder kenmerk. — Firma K. W. KLAVERKAMP, BLEIJENBURG 58, Den Haag.

THE LONDON COMPANY,
36, Noord-Einde 36.
BETROUWBARE KLEERMAKERIJ.
Elegante Coupe. — Solide bewerking. — Hoogst billijke prijzen.
Indische Uitrustingen naar de laatst uitgekomen modellen.

Restaurant des Indes.
Prins Hendrikplein 3a
PIEPER-BAARS.
Telefoon 1896.

Iederen dag gelegenheid tot het verkrijgen
van volledige rijsttafel en Europeesch eten.
Plat du jours tot 4 uur à f 0.80.
Na 4 uur 1 Gld.
Diners van af f 1.50.
Uitzenden van verschillende Schotels.
VRAAG TARIËVEN.

F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.
Nouveaute's voor elk selsoen.
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. **BILLIJKE PRIJZEN.**

Fabrieek en Magazijn in Grafdoezen.
Kunstabloemen, Graf-, Tooneel- en Bruidskransen,
SIERPLANTEN, CORVEN en BOUQUETTES,
en alle Benodigdheden tot het ver-
vaardigen van Bloemen.
14, Grootte Markt 14.

F. v. Dun & Th. Kneifer,
BLOEMISTEN.
ZOUTMANSTRAAT 67
bij de Laan v. Meerdervoort.
Den Haag.

F. MOULIJN Firma W. Moulijn
SCHOOLSTRAAT 29.
Anno 1844.
Banketbakkerij. Telefoon No. 3419.
SPECIALITEIT IN:
Zoute Stengels, Haagsche Puntkoek, Galette Suisse.
Verzending naar Oost- en West-Indië.

Maison H. VAN AKEN & ZON, E. Fonvielle Succ^r.
Fournisseur de la Cour,
HOOG NIEUWSTRAAT 40, bij het Lange Voorhout.
Volaille, Gibier, Foies Gras et Truffles.
LA HAYE, Telephone 1617.

Zwitsersche Wasch-, Electriche Bleek- en Strijkrichting
te **RIJSWIJK.**
Wit- Bont- Wol- Gordijnen-Wasscherij.
Tapijtreiniging. - Uitstoomerij. - Chemische Wasscherij. - Motzuivering.
GEEN CHLOORKALK. — EIGEN WATERTOREN.

J. A. M. Zeij
Tailleur, Heerenstraat 13a.
voorheen Chef-Coupeur te Soerabaia.
Uitrustingen volgens de in
Indië gedragen Modellen, voor
Officieren, Ambtenaren
en Particulieren.

AGUILAR'S
Port-, Sherry- en Madeirawijnen
zijn alom bekend.
Vraagt Prijscourant.
Hoofdkantoor Heerengracht 3, DEN HAAG.
Telefoon Interc. 264.
Bijkantoor: Batavia
B. DE BAS & Co.
Filialen: **UTRECHT—LEIDEN.**

E. J. KOPPEN.
Confiseur Patisier
LANGE POTEN 25.
Salon de
Rafraichissements.

P. M. Tamson,
Nieuwstraat 7, Telefoon 2533.
PASSERDOOZEN.

VAN GOCH & Co.
in Effecten,
Toussaintkade 8e.

Pierre Caron Fils.
Kleedermaker.
Plaats 25.
Specialiteit in Automobiel-Kleding.

Delicatessen en
— fijne Vleeschwaren.
Voor bovengenoemde Arti-
kelen is het beste adres bij
N. C. VERKERK,
Prins Hendrikstraat 128.
Voorheen Chef-Kok
Witte Societeit.
TELEFOONNUMMER 1850.

A. WIJNMAN
LA HAYE, 7 NOORDEINDE 7.
CHOCOLAT et DESSERT.
Demandez
CHOCOLAT au LAIT.
Telefoon 1788.

Comestibles en Koloniale waren.
E. M. HEBRANS
No. 21, ZOUTMANSTRAAT.
(bij de Laan van Meerdervoort.)
— **Vraagt Fabers Koek.**

W. A. H. MEERSHOEK
IN
Groenten, Aardappelen, Fruit en
Comestibles.
Frederikstraat 36. Den Haag
Telefoon No. 1361.

Frederikstraat 36. Den Haag
Telefoon No. 1361.

Frederikstraat 36. Den Haag
Telefoon No. 1361.

Frederikstraat 36. Den Haag
Telefoon No. 1361.

Frederikstraat 36. Den Haag
Telefoon No. 1361.

KLEINGELD & ZON
TAILLEURS.
Parkstraat 39. Den Haag.

H. C. A. TROUWBORST,
Molenstraat 46. Den Haag
Diverse houten Huishoudelijke Artikelen.
Alle soorten Borstelwerk.
Ijzeren Aschbakken, Sponsen en Zeemleder.
Diverse soorten Poetspomades en Schoensmeren, Potlood enz.

Brandstoffenhandel
C. C. LENS.
Z. O. Binnensingel 97, b/d Zwarteweg, Den Haag.
Interc. Telefoonnummer 120.
Jaar van Oprichting 1843.

P. M. Tamson,
Nieuwstraat 7, Telefoon 2533.
PASSERDOOZEN.

VAN GOCH & Co.
in Effecten,
Toussaintkade 8e.

Pierre Caron Fils.
Kleedermaker.
Plaats 25.
Specialiteit in Automobiel-Kleding.

English Lessons

by Mr. E. HAYWARD,
16 v. Merlenstraat Den Haag.
Inlichtingen te bekomen bij de Uitgevers
van dit blad.

G. BULTÉ.

Sedert 1893 gevestigd
16 Witte de Withstraat 16.
Manufacturen, gemaakte en gebreide
goederen, zeil, dekens, enz. enz.
Grote sortering, goedkoopste prijzen, stalen
op aanvraag p. o.

SIGARENHANDEL.

H. L. VAN RIJSWIJK,
Passage 40, — Rotonde,
DEN HAAG.
Speciale blikken verpakking
voor OOST- en WEST-INDIEN.

American Lunch-Room.
Café-Restaurant Bodega
Spijskaart met groote verscheidenheid.
Spuistraat 12. Den Haag.
L. H. A. STEVENS.

OPGERICHT 1820.

Erve J. v. d. BERGH
Hofleveranciers,
Nieuwstraat 9.
Specialiteit in
Fijne Java koffies, Java en China Theeën.

J. B. Benner,

HOFLEVERANCIER.
79 NOORDEINDE 79.
Piano's en Orgels.

Gevestigd sedert 1880. — BEEROOND 1886.
KOFFERFABRIEK
F. K. N. BORN,
Fabriek en magazijn van Koffers,
tassen en lederwaren.
Fabriek WESTERBAANSTRAAT 1 E.
Magazijn VEENKADE 44a,
hoek Westerbaanstraat.

Parfumeriën

Toilet-artikelen enz.,
E. Letitre,
Passage 13.

Atelier voor Reparatien.
Goud, Zilver, Diamant en Horloges,
J. L. BERNHARDI Jr.
Vlamingstraat 11. Den Haag,
tegenover de Franche Bazar.

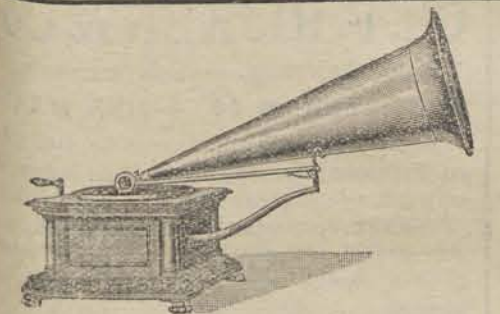
Firma D. SCHERRENBERG,
NIEUWE MOLSTRAAT 27.
Papierhandel, Stoom Papieren zakken-
fabriek en Drukkerij.
Afdeling inkoop van oud papier enz.
NIEUWE MOLSTRAAT 44.
TELEFOON 928.

VAN VEEN'S Theesalon.

's-GRAVENHAGE - PLAATS 33,
Telefoon 2375.

J. DRIESSEN.

Poelier.
PARKSTRAAT 19. DEN HAAG.
Telefoon 3102.

A. W. HEIJNEN
Noordeinde 48, Den Haag.
Hoofdgerechtigd voor Den Haag en Omstreken van de
ODEON SPREEK-ZING-MACHINE.
Odeonplaten worden aan twee kanten bespeeld.

's-Gravenhaagsche Kofferfabriek
TASMANSTRAAT 72.
BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor alle soorten
Hand-, Reis-, Hut-, Mail- en Diensthodkoffers.
Alle reparatiën worden spoedig en net afgeleverd.
Aanbevelend **F. W. P. D. TOONEN**

Brückel Mutzenbach

Veenestraat 22, hoek Kettingstraat,
's GRAVENHAGE.
Toiletartikelen, Kramerijen, enz.

VLEESCHHOUWERIJ van
Gebrs. de Zwaan,
HOFLEVERANCIERS.
WAGENSTRAAT 37. Teleph. 849. 's-GRAVENHAGE.
Bevelen zich beleefdijk aan voor de leve-
ring van eerste kwaliteit **Rund-, Kalfs-**
en **Lamsvleesch.**

C. DONKER,
Telefoon 55. HOFSTRAAT 5 's-Gravenhage
Hoofd-Agent voor Nederland van de
WAPPENAD RIJWIELEN,
uit de beroemde gewerenfabriek te Steyr, Oostenrijk
PROPATRIA RIJWIELEN.

S. NETTO,

Firma **H. P. v. d. BURGH & Zn.,**
WITTE DE WITHSTRAAT 36,
DEN HAAG.
Hoeden, Petten en Heeren Mode-Magazijn.
Overhemden op maat, Fantasie Vesten.

F. HINTZE, Spuistraat 60.

Kunst- en invoordruaier.
Specialiteit in tabaks, sigaren- en sigaretten-
pijpen. Wandelstokken.
Atelier voor reparatie van waaiers, ivoor,
parelmoer en schildpad.
— — — Opmaken van horens. — — —

Stoffeerdery, Bedden- en Meubelmakerij
Opgericht 1875.

M. G. Kreeft,

Wijd Achterom 113. Den Haag.
Werkplaatsen Hofspui 5B.
— — — COMPLETE MEUBLEERING. — — —

Firma P. J. KOK.

Dag. Groenmarkt 38.
TELEFOON 2508.
Spekslagerij en handel in
uitsluitend 1ste kwaliteit fijne
vleeschwaren.

Spuitwater en Limonade

op **Kogelflesschen** bij abonnement.
Stoomfabriek van koolzuurhoudende dranken.
Laan 26a, 28 & 28a
bij de GROOTE MARKT.

SIGARENFABRIKANT.

UITSLUITEND HANDWERK.
E. J. G. OSKAM,
Importeur van Havana-Sigaren.
Den Haag. Hoogstraat 27. Telefoon 2403.
Speciale verpakking voor Indiën.

Heeren hoedenmagazijn

Jean Meyer.
Passage 49-51-52.

Koninklijke Brood- en Beschuitfabriek, **LENSVELT NICOLA,**
DEN HAAG. TELEFOON No. 2531. **VEENESTRAAT 23.**

Luncheon room.

KOFFIE. — THEE. — CHOCOLADE.

„A la Parisienne.”

J. KROGER. SPUISTRAAT 32. DEN HAAG.
3de huis van af de Passage.

Dames en Kinderkleeding.
SPECIALITEIT REFORMKLEEDING.
CHIQUÉ COUPE. ACCURATE BEWERKING.

KLEEDERMAKERIJ

VAN
P. F. J. VAN ZUIJLEN,
PIET-HEINSTRAT 55.
Soliede stoffen goedpassende Coupe.
Billijke prijzen.

De Goedkoopste Winkel van
H. DE LA COURT,
Hemsterhuisstraat 283.
in Drogerijen, Chemicaliën
en Wasartikelen.

A. A. BOLT,

Confiseur, Pâtissier. — **HOFLEVERANCIER.**
BANKASTRAAT 4f, 4c, 4d, 4e.
Echte Indische Spekkoek.
Ook verkrijgbaar in „BOEATAN,” Plaats 9.

Sigaren en Sigaretten
Magazijn „**WILHELMINA**”
Gedempte Burgwal 39,
Den Haag.
Monsters worden gratis en franco op aan-
vraag toegezonden.

DE KINDERWINKEL.
Specialiteit in Kinderhoeden,
Mantels, Jurken enz. enz.
Levering van complete Luiermanden.
J. T. H. VRIES. Schoolstraat 32.
Gevestigd sedert 1876.

COMPAGNIE BORDELAISE
Lange Poten 23.
Pilsener Urquel.
Wijnen en Gedistilleerd.

J. M. RIEL,
Hemsterhuisstraat 72.
Drogerijen, Specerijen, Chemicaliën,
Verfwaren, Lakken en Vernissen.
SPONZEN en ZEEMEN.

J. C. FERON,
MAGAZIJN VAN MEUBELN EN SPIEGELS.
Behangerij en Stoffeerdery.
VEENKADE 6. — DEN HAAG.

F. HAPPEL, Drogist
1ste Wagenstraat 63. DEN HAAG.
Drogerijen, Chemicaliën, Binnen- en Buitenlandsche
Geneesmiddelen, Zeepen, Eau de Cologne enz.
Specialiteit: Hoppel's beroemd eksterogen-
en huidtinctuur f 0.40 per flacon franco p. p.
na ontvangst van postwissel ad f 0.50.

Wijnhandel.

J. R. SNOECK HENKEMANS,
Firma **VOSS & Co.,**
's GRAVENHAGE. — — — LAAN 10.
Telefoon 1973.
Vraagt de prijscourant.

J. H. F. LEMPERS,

SPUISTRAAT 68, 's-GRAVENHAGE.
Grootste sortering in
Chineesch, Japansch, Porcelain en
Delftsch Aardewerk en Luxe-Artikelen.

Confiserie, Chocolaterie **PASSAGE 30**
Grote sortering TABLETTEN van
de eerste binnen- en buitenlandse huizen.
Karstel's Florabonbons, Rumboonen,
Mococaboonen enz.
Prima Cacaoepoeders van Van Houten,
Karstel, Suchard enz.

J. KNEGTEL

IN
Gedistilleerd, Wijnen en Likeuren
Bierbottelarij.
SPECIALITEIT IN COGNAC.
Bankastraat 91. Den Haag.

MAGAZIJN van
RIJWIELEN, ONDERDELEN,
en **Sportartikelen.**
1e Klas Reparatie-Inrichting.
Aanbevelend,
JOSEPH VAN BOMMEL,
Agent der **GLOBE RIJWIELEN,**
Dennenweg 17a, Den Haag, (hoek Spekstraat).

Coiffeur. **Maison Elsevier.** Parfumeur.
29, BUITENHOF
(vis à vis de la vieille prison)
LA HAYE. Téléphone No. 3386.
Salon de Coiffure de Premier Ordre.
Procédé Antiseptique.
Parfumerie et Brosserie Française et Anglaise.
Grand choix d'éponges.

Vins de Bourgogne

Lupé Chôlet
Cave chez: **Mr. P. J. Schretlen**
export. négt en vins.
Korte Houtstraat 33, Telef. 223.

J. G. VAN LEEUWEN.
Tabak, Sigaren en Sigaretten
Magazijn.
Nieuw Duinoord
Valeriusstraat 88

Handel in Koloniale Waren en Comestibles.
Indische Ingrediënten.
Speciaal adres voor diverse soorten
prima Java Theeën.
DANCKERTSSTRAAT 43, bij de Groot Hertoginnelaan.
TELEFOON 3361. PUBLIEK STATION.

G. J. R. VAN DER GAAG & Zn.
Drogerijen. — **Chemicaliën.**
Pharmaceutische Specialités.
SAD-, TOILET-, WERKSPONSEN.
Eau de Cologne.
27 GROENMARKT. Telefoon 2512.

Gebr. van de Water
104 Witte de Withstr.
HANDEL IN
Roomboter, Kaas, Eieren en
Fijne Vleeschwaren.
Franco aan huis bezorgen.

Dick's

DAMP-PROOF BOOT & SHOES
Are Superior to all others.
Spuistraat 4. } den Haag.
Piet Heinstraat 20. } Telef. 3332.

M. J. Meijsen,

Confiseur, Pâtissier, Glacier, Cuisinier.
PIET HEINSTRAT No. 110.
— — — Telefoon 1744. — — —
Levering van koude en warme Schotels.
Dejeuners. — Dinners. — Soupers.

Kon. Nederl. Mandenfabriek
Ferd. van Vliet.
Noordeinde 158.
Interc. Telefoon 3160.
— REPARATIE-INRICHTING. —

Firma **A. L. J. & W. DE HAAS,**
Vleeschhouwers. — Hofleveranciers.
35 Wagenstraat.
Hoogste onderscheiding Prix d'Exce-
llence Zilveren Medaille v/h. Gem.
Bestuur van den Haag.

G. M. WATERREUS.

Piet Heinstraat 133.
BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor Indische Ingrediënten, Speciaal voor de
RIJSTAFEL.
Vraagt Prijscourant. Telefoon 1736.

JOHAN DELBOY.
Coiffeur. Bankastraat 6.
Salons voor Dames en Heeren.
Magazijn van Parfumeriën enz.
Merang des Indes, 50 Cts. per flesch.

H. ISERIEF & Zonen.
Plein hoek Korte Poten 1-3.
Lingeriën. — Corsets.
Uitzetten. — Luiermanden.

Broodfabriek „DE ZEEUW”, **JACOB CATSSTRAAT 182-210.**
Specialiteit in **BRUINBROOD,**
Systeem Dr. ALLINSON.
TELEFOON 1046. **B. HUS.**
N.B. In December wordt aan de verbruikers 15 procent uitbetaald.

J. A. VAN DE LAAK.
71 Wagenstraat 71,
Den Haag.
Uitgebreid Magazijn van alle
soorten Borstelwaren, Galan-
teriën en Kinderspeelgoed.

P. H. SAP,
Assistent-Apotheker en Gediplomeerd Drogist.
TROMPSTRAAT 218, — Den Haag.
HANDEL IN
Medicinale en Toilet ZEEPEN,
Medicinale en Minerale WATEREN.
EAU DE COLOGNE.

PIANO- & ORGELMAGAZIJN
D. SENTEUR
Hofstraat 3 's-GRAVENHAGE
VERKOOPEN, VERHUREN,
STEMMEN EN REPAREREEN.

Jac. v. d. HAAGEN
Nieuwstraat 10a, den Haag.
Gazelle Rijwielen en Onderdeelen
Fabriceert RIJWIELEN volgens alle MO-
DELLEN en maten. Fittings naar verkiezing.
BONDS-Rijwielen en Motorhersteller.

N. A. de Bénis
Coiffeur Posticheur.
Theresiastraat 102, hoek
DEN HAAG.

J. J. REESER
Piet Heinstraat 116
Elandstraat 85 en 86.
Serre-Ameublementen.

G. J. HEEMSKERK,
Obrechtstraat 198, hoek Reinkenstraat.
KOLONIALE WAREN, COMESTIBLES.
Chocolade-Suikerwerken.
SAMBALLANS EN DIVERSEN.
Thuere en Papadajanthee.

De Hollandsche Nijverheid,
Lange Poten 20, Den Haag. —
Speciaal Magazijn van
Eigengemaakte Dames- en Kinderondergoederen.
Soliedste afwerking. — Billijkste prijzen.

Firma **H. W. DUBEL**
NOORDEINDE 4.
HOF- EN RIJKSLEVERANCIER
HOLOGER EN OPTICIEN.

Fabriek van Kantoorboeken
H. J. van Bukel,
NIEUWE MOLSTRAAT 50.
Alle soorten van Bindwerk, Etui- en Cartonnage-
werk. Opplakken en Vernissen van Landkaarten.
Nette afwerking. Billijke prijzen.

Wed. S. CALFF.
PASSAGE 41 ROTONDE DEN HAAG.
Soliedste adres van Dames-, Heeren-
en Kinderschoeisel, Kousen en Heer-
ren Sokken. Specialiteit in Militaire Hand-
schoenen. Atelier voor reparatie en maatwerk.

PAUL C. KAISER,
— FABRIEK, ELANDSTRAAT 94. —
Prinsstraat 66,
Elandstraat 94a,
Weimarstraat 35,
Heerengracht 24,
Valeriusstraat hoek Dunklerstraat,
levert alle soorten brood van de beste hoedanigheid

A. B. Brons.
Behanger, Stoffeerdery en
Beddenmaker,
Fluweelen Burgwal 9, Den Haag.
Solide atwerking Billijke prijzen.

G. M. WATERREUS.
Piet Heinstraat 133.
BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor Indische Ingrediënten, Speciaal voor de
RIJSTAFEL.
Vraagt Prijscourant. Telefoon 1736.

Wed. I. HOEK & Zonen
Visch-, Wild-, Fruit- en Comestibleshandel
2 Vos in Tuinstraat 2,
s'-Gravenhage,
Telef. Interc. 675. Verzending naar Oost- en West-Indië.

MAISON THEODOOR.
Th. A. J. HUIJNINK.
Salon pour la coupe des
cheveux et barbe.
Specialité pour des articles de toilet.
Hofstraat 7. La Haye.

Broodfabriek „DE ZEEUW”, **JACOB CATSSTRAAT 182-210.**
Specialiteit in **BRUINBROOD,**
Systeem Dr. ALLINSON.
TELEFOON 1046. **B. HUS.**
N.B. In December wordt aan de verbruikers 15 procent uitbetaald.

T. H. v. WESSEL,
Sigaren Magazijn
DE INDISCHE WIJK
Bankastraat 20a, Den Haag.

J. W. POULUS,
Vlamingstraat 49, DEN HAAG.
Magazijn van GOUD, ZILVER en HORLOGES.
Speciaal Atelier tot het repareren van alle
mogelijke artikelen, als: Goud, Zilver, fijne
Nikkelwaren, Horloges, enz. enz., tegen
uiterst billijke prijzen.

WERKTUIGKUNDIG
EN **ELECTROTECHNISCH BUREAU.**
Handel in **OPEL-RIJWIELEN.**
L. M. VAN TETTERODE & Co.
Tasmanstraat 104.
bij de Prins Hendrikstraat. — DEN HAAG.

Manufacturen en Dames Confectie.
Magazijn „**Prins Maurits**”
PIET HEINSTRAT 113.
Specialiteit in **WITTE GOEDEREN.**
Telefoon 4063.

J. L. BEKKER.
Schoen- en Laarzenmagazijn.
Maat en Reparatie.
Bezuidenhout 106,
TELEFOONNUMMER 420.

RINCK,
Hofleverancier, Schouwburgstraat 2.
Specialiteit in PORTEM., PORTEF., ETUIS, ALBUMS enz.
Billijke Prijzen.
Reparatiën enz. alles zeer solide.
Voor Indië expresse bewerking.

CENTRAAL-APOTHEEK
"De Archipel."
Javastraat 49. — Telefoon N° 1352.
R. R. NAUTA, Apotheker.
Handel in:
Chemicaliën & Drogstoffen, Verbandsstoffen,
Minerale wateren en Zouten,
Homonopatische Geneesmiddelen van
Dr. Williams Schiwabe in orig. verpakking.
Binnen- en Buitenlandsche Specialiteit's
w. o. Quina Larocche per 1/2 fl. 4.—
1/1 " " " " 1/1 fl. 4.90
NB. De recepten worden zeer
billijk prijs gereed gemaakt. Indien
gewenscht kunnen zij afgehaald wor-
den, zonder verhooging van prijs.

J. J. Sand,
Wagenstraat 114, Den Haag.
Mozaïek en hardgebakken vloertegels
voor
Kerken, Scholen, Kazernes, Stations,
Villa's, Fabrieken, enz.
Verglaasde tegels voor Wandbekleding.
Teekeningen en prijscourant
fr. op aanvraag.

"PAX",
Zoutmanstraat 29, Den Haag.
Groote keuze: Tegels, Vonga's, Wandteksten
op karton en glas, Photo's, chr. en fant.; nieuwste
jongens en meisjes prachtbandjes, Prentb., ook
chr.; inktten, lijm, schrijf-, school- en kantoor-
behoefden.

MAISON DROUOT
Lange Houtstraat 7 en 2, DEN HAAG.
Telefoon 753.
GROOTSTE INRICHTING
tot complete Meubeleering, Behangerij, Stoffeerdery.
EIGEN MEUBELFABRIEK.
Antiquiteiten en Kunstvoorwerpen.

HET HUIS VOOR FOURNTUREN.
PRINS HENDRIKSTRAAT,
hoek W.-Pyrmontkade. — HAAG.
Specialiteit in artikelen
ter garneering van
Damescostuums, Voerings,
Handschoenen, enz.

Natuurlijke Bronwateren.
"Gradatio",
Amst. Veerkade 7a, Telefoon 984.
Kaiserbrunnen.

K. H. BRUGGEMANS,
v. Diemenstraat 61-63.
Handel in Spiegel- en Vensterglas.
Huischilder en Glazenmaker.

Heerenartikelen.
Overhemden op maat.
Gebrs. VOGELS.
HOOGHE NIEUWSTRAAT 36.
(Tournooiveld.)
Telefoon No. 746. DEN HAAG.

WASCH-
en wringmachines zijn onmisbaar in
elke Huishouding.
Groote sortering.
Landbouwkantoor M. J. SPRUYT,
Rivierwischmarkt 9, DEN HAAG.

SOLIED en GOEDKOOP
BEDDENMAGAZIJN
van A. KRAAN
ZUIDWAL 42.
Telefoon 1998.

F. C. L. HASE,
Bontwerker.
OPGERICHT 1868.
Fabriek en Magazijn van Pelterijen.
Speciale Heerenhoedenmagazijn.
Lange Poten 17.

Witte Goederen.
Tricot Onder-
goederen.
SCHENK & Zn.,
Veenestraat 52, Den Haag.
Lingerie.
Bébé Artikelen.

P. C. MULLER, Witte de Withstraat 103,
DEN HAAG.
RIJWIELHANDEL.
Fabriek der **NOVA-Rijwielen.**
Agent der TEMPO- en BRUNO-Rijwielen.
Iste Klas Reparatie-Inrichting.
Emailleren. Verhuren. Vernikkelen.

WISBRUN & LIFFMANN,
Den Haag, Veenestraat 35.
Zijden Stoffen, Garneerartikelen,
Kant, Kantstoffen,
Entre deux, Lint, Knoopen enz.
Beste en Goedkoopste Adres
voor Naaisterfournituren.

Ned. Schoen-Industrie.
Westeinde 88. DEN HAAG. Weimarstraat 18.
Groote en meest gesorteerde Schoenmagazijnen van den Haag en omstreken. Eenig adres
waar aan particulieren voor grossiers prijzen
wordt verkocht. Specialiteit in platvoetzoolen ook
naar gipsvorm en volgens medisch voorschrift.

J. BRAND,
PAPESTRAAT 10.
Tailleur pour Hommes et Dames.
Prix très modérés.

Bloemenmagazijn
van Th. JANSEN,
Koningin Emmakade 89.
Telefoon n° 2556.
Aanleg en onderhoud van Tuinen.

Firma Wed. C. P. MIJNLIEF,
Lange Beestenmarkt 65a.
Bekroond met Gouden en Verguld Zilveren Medaille
te 's-Gravenhage 1898.
Mijnlief's Kinder- en Zoet Roggebrood
aanbevolen door H.H. doctoren.
OPGERICHT 1793.

KANTOOR DER
Begravenis-Maatschappij
"SECURITAS".
Waldeck Pyrmonkade 51, Den Haag.
Directeur H. W. MUR.
Grafkransen, Monumenten enz.

Maatschappij "NUTRICIA"
ZOETERMEER,
Filiale Den Haag: Piet Heinstraat 102a.
Telefoon 1739.
Roomboter, Gehomogeniseerde Melk en
Room, Kindermelk systeem Prof. Backhaus.
Leveranciers Rotterdamse Lloyd, Stoomvaart
Mij Nederland, Etat Indépendant du Congo, enz.

D. A. Borrebach.
Coiffeur.
TOILETARTIKELLEN en SPONZEN.
HOFSPUI No. 73.

A. S. v. ECK.
KORTE POTEN 29. — Telef. 318.
Gasfitterij.
TUINSLANGEN en SPROEIJERS,
van af 0.75 per Meter

Wat is Cera?
Het geheim van den meubelmaker. Het
eenige product dat bewezen heeft geschikt
te zijn voor het onderhoud van uwe meubelen.
Uitsluitend verkrijgbaar in flacons van 15
en 25 cent bij: W. H. van IJsselstein
drogist Spui 256 tegenover de Bierkade.

SERVICE ANTISEPTIQUE.
Voor een vlugge en nette bediening bezoeken men de **KAPSALON** van
Molenstraat 50. **J. P. HUMEL,** 's-Gravenhage.
Abonnement: { 14 maal scheren f 1.—
7 maal haarknippen f 1.—

Verhuren.
Stemmen.
Repareren.
PIANO'S
Van Bergen Henegouwen.
Anna Paulownastraat 19.

Piano's en Orgels,
D. A. RIPPEN.
Gediplom. stemmer "Toonkunst".
Groote Markt 26a.
Betrouwbaar en voordelig adres ook
voor stemmen en repareren.

JAC. MOULIJN,
OPTICIEN. — INSTRUMENTMAKER,
2e WAGENSTRAAT 95.
TELEFOON No. 904.
Billijk en solied adres voor alle
artikelen voor
ZIEKENVERPLEGING,
Hospitaallinnen, IJszakken, Windkus-
sens, Koortsthermometers, Inhalatie-
Apparaten, Medicijnflaasjes, enz.
Britten en Pince-Nes
volgens voorschrift van H.H. Doctoren.
AANLEG en ONDERHOUD van Electriche
Schellen en Telefoonleidingen.

NAAIMACHINENHANDEL
v/h. A. LEWENSTEIN
38 SPUISTRAAT 38.
Levert de beste machines tegen de laagste prijzen.
Alom bekroond met de **HOOGSTE** onderscheidingen.

J. F. J. BAKKER,
24 Raamstraat 24.
Handel in Koloniale waren & Comestibles
Telefoonnummer 880.
Vraag steeds:
Preanger, Java en Santos koffie.
Dagelijks versch gebrand.
Alsook de Congo Thee per ons 16-20 cts.

W. ROELOFSEN.
Columbusstraat 101.
Teleph. 2774.
Specialiteit in Indische Ingredienten.
Sambals in fleschjes en blikjes,
Palmin plantenbeter, Sportbeschuit van de
kolonie I. B. te Blaricum.

A. A. REGENSBURG
TANDARTS.
Laan van Meerdervoort 157, Den Haag.

S. SPIJER & Co.
Magazijnen in Goud, Zilver, Diamanten.
26 Spuistraat 26 7 Schoolstraat 7
hoek Passage. over de Vischbanken.
'S-GRAVENHAGE.

Ch. W. GUY,
Prins Hendrikstr. 151 DEN HAAG.
Piano's, Orgels en Muziekinstrum.
Stemmen, Repareeren, Verhuren.

B. SCHOEMAKER,
TAILLEUR.
Specialiteit in Engelsche Stoffen.
Westeinde 16. — Den Haag.

SACHS & Co.
Den Haag, Rotterdam, Utrecht.
Specialiteit Hemden naar Maat.

R. BERKENBOSCH, firma H. Spaan
levert steeds prima kwaliteit
Melkbrood.
Korte Beestenmarkt 2. Teleph. 1970.
Reinkenstraat 45. Gedempte Burgwal 31.
DEN HAAG.

P. J. CRAMWINCKEL en ZONEN,
Spiegel- en Lijstenfabrikanten.
KUNSTHANDEL.
NIEUWE HAVEN 360-362, Telefoon N° 112.
PIETHEINSTRAT 36, Telefoon N° 1906.

VERTIN & Co.,
Hooge Nieuwstr. 34 (bij t' Tournooiveld).
Effecten- en Administratiekantoor.
BUREAU DE CHANGE.
Abonnement voor het nazien van loten en
aflosbare Effecten onder garantie, tegen eventuel
renteverlies. Abonnementsvoorwaarden gratis
verrijgbaar.

Distilleerderij "DE POSTWAGEN",
Depot Kranestraat 80.
INMAAK-BRANDEWIJN,
per Liter **f 0.75** en **f 0.80.**

SERVICE ANTISEPTIQUE.
Voor een vlugge en nette bediening bezoeken men de **KAPSALON** van
Molenstraat 50. **J. P. HUMEL,** 's-Gravenhage.
Abonnement: { 14 maal scheren f 1.—
7 maal haarknippen f 1.—

W. PAULUSSEN
Drogist:
SPUI 156a
recht over de St. Jacobstraat
goedkoopste en soliedste adres voor
Gummi- en Verbandartikelen.

Mej. **W. J. van WIJK**
CUISINIÈRE
OBRECHTSTRAAT 57.
Utzending van Dinners.
Telefoon 2665.

H. VAN DE WATER Jzn.,
DEN HAAG.
FREDERIKSTRAAT 18,
KONINGSTRAAT 16.
Goedkoopste adressen voor beslist 1e kwaliteit
BOTER, KAAS, EIEREN en VLEESCHWAREN.
Allright Rijwielen.
"Centaur" "
"Trio" "
Motorrijwielen.
Automobielen.
Sportartikelen.
Ph. Krönig, Reinkenstraat.

Vitrauphanie of Glaspapier
voor horren, puiamen, enz.
H. J. T. MATVELD,
Wagenstraat 127,
eenig filiaal Zoutmanstraat 56.

M. van STEENBERGEN
Groothandel in Aardappelen.
Korte Groenewegje 122-125.
Teleph. Interc. Telegramadres
1989. Steenbergden Haag.
Levering bij minstens een 1/2 H.L.

POPPEN, POPPEN.
OUDSTE ADRES van POPPEN en POPPENKLEEDING.
Alle soorten reparatiën.
GROOTSTE SORTERING in
echte haren- en fantasie-pruiken.
Th. A. KEET,
OUDE MOLSTRAAT 11 bij de Papenstraat.

L. A. GIRCOUR
Specialiteit in
Fransche Cognac en Wijn.
Handel in Gedistilleerd en Bieren.
Korte Hoogstraat 11.

"TRANSVALIA".
Prins-Hendrikstraat 74.
Dr. Jaegers zuiver wollen ondergoederen.
Dames-modeartikelen.
Geconfectioneerde ondergoederen.

Rijwielfabriek en Magazijn BOSCHHOEK.
Gevestigd sedert 1899.
François Valentijnstraat 177,
hoek Anna van Buerenstraat.
Reparatie-Inrichting voor alle bestaande merken
van Rijwielen.
Agentuur van 1e Klas Engelsche en Duitsche Fabrieken.

P. F. A. SCHREINER
Behangerij. — Stoffeerdery.
Compleete Meubeleering.
Bedden- en Meubel-Magazijnen.
Zoutmanstraat 18-20, DEN HAAG.
Telefoon 1864.

DIENSTBODENKANTOOR
"EURÉKA"
Tasmanstraat 65
DEN HAAG.

Blauwe Hondje.
Groote verscheidenheid in
BINNEN- en BUITENLANDSCHE
SPECIALITEITS-GENEESMIDDELEN.
Vlamingstraat 42. — Telef. 1955.

E. H. PROTZMANN,
's-GRAVENHAGE. — INGENIEUR. — HEERENSTRAAT 8.
Telefoon 275.
Electriche installaties. **Electriche benodigdheden.**

M O D E S.
Madelle **P. J. H. SPITS,**
Hofspui 9A. Westeinde 187.
Dames- en Kinderhoeden-Magazijn.

Magazijn in Gas-Artikelen,
Wasch-Artikelen, Badtoestellen,
Sanitaire-Inrichtingen, enz. enz.
Lood- en Zinkwerken.

Aanleg van Electricch Licht, Elec-
trische Schellen en Huis-Telefoons.
J. VAN DER SPEK,
BALISTRAAT 4.
Telefoonnummer 1371.

BRANDSTOFFENHANDEL - C. AANDEWIEL
Hofleverancier van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder
Kantoor:
SUMATRASTRAAT 145,
Telefoon 1427,
's-Gravenhage.
Filiaal:
BADHUISSTRAAT 103,
Telefoon 2854,
Scheveningen.

H. HEIJNEN,
SPUI 109.
Prijs
f 0.30.
Gas-
gloeilichtkousjes
zijn de **BESTE!**
KOH-I-NOOR

Gebr. UITERWIJK.
Piet Heinstraat 99. — 's-Gravenhage.
Telefoon 3413.
Huishoudelijke Artikelen.
Haarden, Fornuizen,
Kinderwagens en Sportkarren.
Smederijwerken, etc.

Firma Gebr. KALSE,
Vlamingstraat 41. Den Haag.
KANTOORBOEKHANDEL.
Specialiteit in Lederwaren.
KOFFERS. TASSCHEN.

FABRIEK
VAN
Gaskronen, Kandclabres, Appliques
Kopergietery. **W. J. Schuling.** Koperslagerij.
Kopendraaiery. Koperdriery.
Paveljoensgracht N° 29a.
FILIAAL: KORTE HOUTSTRAAT N° 2.
BIJ HET PLEIN.

B. DERKSEN,
Brood- en Beschuitfabriek "de Oude Vette Hen".
Hofleverancier.
Telefoon 2490. Oude Molstraat 9.
DEN HAAG.
Gewoon en Luxebrood, Beschuit, Krentenbrood enz.

Begravenis-Onderneming
van **D. J. JOUVENAR.**
Hoofd-Kantoor: Veenkade 56.
Specialiteit in **GRAFHEKKEN.**
ZERKEN en MONUMENTEN.

Croes & Co. — Spui 231.
Fabriek van Koper- & Blikwerk
BLANK, GELAKT en VERNIKKELD.
Gegalvaniseerde artikelen voor
HOENDERPARKEN.
alles volgens ophaaf of tekening.
Magazijn van Huishoudelijke Artikelen
BINNENKISTEN VOOR INDIËN.

VAN RIJSWIJK & ZONN
Hofleveranciers.
Veenkade, Kettingstraat n/d Passage
Bloemwerken van Kunst en Smaak
AANLEG en
ONDERHOUD van TUINEN.
3340 Telefoon 2875.

HAUTE NOUVEAUTÉ
IN
ENGELSCHES STOFFEN.
C. A. JANSEN.
TAILLEUR.
WAGENSTRAAT 81. — DEN HAAG.

Wat onze klanten zeggen!
Zij, die eenmaal hun
Schoenwerk
gekocht hebben bij
"DE CONCURRENT"
45, VLAMINGSTRAAT 45,
KOMEN STEEDS WEDEER.

De "Kaplaars"
Herderinestraat 9,
den leden aanbevolen.

E. H. PROTZMANN,
's-GRAVENHAGE. — INGENIEUR. — HEERENSTRAAT 8.
Telefoon 275.
Electriche installaties. **Electriche benodigdheden.**

Filiaal van
G. C. SMEELE,
Stoomgrutterij en
Mosterdfabriek.
Vogelzaad en Voerartikelen.
Weimarstraat 54, Tel. 4556.

Ch. F. RIJKEN & Co.
Pianofabrikanten. — Hofleveranciers.
26 Nieuwstraat 26. — DEN HAAG.
Magazijnen van Amerikaansche, Duitsche,
en Fransche Vleugels, Piano's en Orgels, in
verschillende prijzen, stijlen en houtsoorten.
PIANINO's, speciaal voor het tropische klimaat
vervaardigd, in verschillende prijzen voor-
handen, welke met certificaat d'origine en
garantie verkocht worden.
Fabriek speciaal ingericht voor Reparatien.
Ruime keuze van Hoorinstrumenten.
Stemmen, Repareeren, erhuren.

Modes
C. SAAN, Zoutmanstraat 5.
MAGAZIJN van
gegarneerde Dames- en Kinderhoeden,
Voiles, Linten en Bloemen.

G. Raumann & Co.
Boekhorststraat 22, den Haag.
MAGAZIJN van
Galanterien, Kramerijen, Speelgoederen,
SCHOOL- en SCHRIJFBEHOEFDEN
Staalwerken, Schoonmaak-Artikelen, enz. enz.
EN GROS. EN DETAIL.